

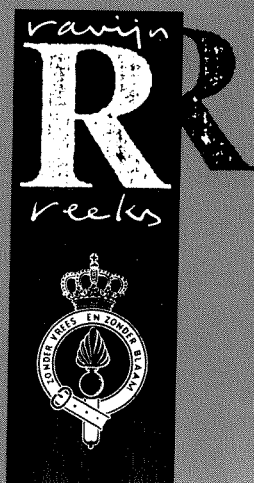

De Rode Oortjes

Wie niet weg is, is gezien

de marechaussee bespioneert
anti-militaristen

"Slurf hier Llama, ik sta nu in de public library. Ik ga zo
foxtrot achter Zulu. De roos staat bij public
library, lima en dan romeo down."

Wie niet weg is, is gezien

de marechaussee bespioneert
anti-militaristen

Ravijn Reeks

In de Ravijnreeks brengen we onregelmatig brochures uit. Het gaat om projecten die te groot zijn voor een tijdschriftartikel maar te klein voor een boek. In principe kunnen de brochures overal over gaan; ze kennen geen beperking in onderwerp. De redactie is geïnteresseerd in manuscripten en voorstellen voor nieuwe onderwerpen.

Redactie: Maurice Crul, Wijnand Duyvendak, René van Lieshout, Kees Stad.

Ravijnreeks:

1. De Shellconnectie - Shell, Zuid-Afrika en de Nederlandse universiteiten (10/1990)
2. Regenjassendemocratie - BVD-infiltraties bij aktievoerders/ters (10/1990)
3. Drugs, dollars en kazernes - een invasie in Panama (3/1991)
4. De vluchteling achtervolgd - de BVD en asielzoekers (4/1991)
5. Palmen langs het IJ - Hekelschrift over de stad en de IJ-oeveren (3/1992)
6. Blik op oneindig - Auto's in Amsterdam (3/1992)
7. Oh Superman - teksten over de democratische heilstaat (5/1992)
8. Welzijnsimperialisme - nieuwe orde in Somalië (4/1993)
9. Wie niet weg is, is gezien - Marechaussee bespiedt anti-militaristen (5/1993)

CIP GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Wie

Wie niet weg is, is gezien : Marechaussee bespiedt anti-militaristen / De Rode Oortjes. - Amsterdam ; Ravijn. - Ill. - (Ravijn reeks, ISSN 0926-891X : 9)

ISBN: 90-72768-29-9

NUCI 667/661

Trefw.: marechaussee; Nederland/ anti-militarisme; Nederland

Auteurs: De Rode Oortjes

Druk: Primavera

Vormgeving: D.O.G., Utrecht

© Uitgeverij Ravijn 1993

Uitgeverij Ravijn

Postbus 76116

1070 EC Amsterdam

020-6713459

Deze brochure is te bestellen door overmaking van f 12,50 op giro 2424940 van Uitgeverij Ravijn o.v.v. 'Wie niet weg is'.

Reacties en giften kunnen worden gestuurd naar Ravijn o.v.v. 'Wie niet weg is'.

INHOUD

VERANTWOORDING

5

VOORWOORD

7

BSB-OBSERVATIES IN WAGENINGEN EN ARNHEM

13

DE BSB

35

DE CENTRALE RECHERCHE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

51

HET BøLKOW-TEAM EN DE VOORKENNIS VAN DE BVD

61

CHRONOLOGIE

71

VERKLARENDE WOORDENLIJST

73

LITERATUUR & VERDER LEZEN

76

VERANTWOORDING

Na de aanslag op de vliegbasis Deelen zijn in verschillende delen van het land anti-militaristen intensief geobserveerd. In deze brochure worden een aantal operaties beschreven die werden uitgevoerd door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten. Wij ontdekten de activiteiten van de BSB in Wageningen en Arnhem. Details van deze observaties zoals beschreven in hoofdstuk 1, zijn volledig afkomstig van eigen waarneming. De informatie in de overige drie hoofdstukken is bijeengesprokkeld uit een groot aantal boeken, kranten en tijdschriften. Specifieke bronvermelding is alleen gegeven bij citaten, voor het overige verwijzen we naar de literatuurlijst achterin.

In deze brochure staan geen eigen foto's. Onopvallend fotograferen op plaatsen en momenten die we zelf niet voor het kiezen hadden bleek te moeilijk.

Alle mensen voor wie de BSB bijzondere aandacht had zijn zo snel mogelijk, al tijdens de operaties, ingelicht over het feit dat ze werden geobserveerd. Verschillende anti-militaristen waren binnen drie weken na Deelen op de hoogte van de BSB-activiteiten. Gerrit, die een hoofdrol speelt in hoofdstuk 1, was een van de eersten die er van wist; de publikatie van deze brochure heeft uiteraard zijn volledige instemming. Voor de duidelijkheid moet daarbij opgemerkt worden dat de hoeveelheid aandacht voor hem in deze brochure niets zegt over het aandeel dat hij had in het totaal van het onderzoek van het Bolkow-team. De hier beschreven BSB-operaties zijn niet meer dan een momentopname, met een lokaal en beperkt karakter.

Iedereen die ons geholpen heeft bij de samenstelling en uitgave van deze brochure willen we hierbij bedanken. Zonder hen was het ons niet gelukt. Zij weten zelf wel wie wij bedoelen.

De Rode Oortjes, *maart 1993*.

De Aanslag:

Deelen 3 februari 1992 (van onze verslaggever) - Bij een aanslag op de vliegbasis Deelen zijn vanmorgen acht landmachthelikopters van het 299e squadron ernstig beschadigd. Van de acht lichte tweemotorige verkenningshelikopters van het type Bölkow BO 105 CB zijn er twee door brandstichting verwoest. Bij de overige zes toestellen is het instrumentenpaneel vernield. De toestellen zijn per stuk 3,5 miljoen gulden waard. Ook de hangar is door het vuur zwaar beschadigd. De totale schade wordt geraamd op twintig miljoen gulden. De Binnenlandse Veiligheidsdienst heeft aangekondigd alle middelen in de strijd te werpen om de vernielers op te sporen.

De aanslag is inmiddels opgeëist door een actiegroep met de naam 'Alle politieke gevangenen in Nederland vrij', een tot nu toe onbekende groepering. Volgens een persverklaring is de aanslag een protest tegen de investeringen in de Luchtmobiele Brigade: de nieuwe snel inzetbare interventiemacht van het Nederlandse leger.

Bij de Tweede Kamer heerst groot onbegrip over de falende bewaking van de vliegbasis. De VVD heeft schriftelijke vragen gesteld aan de ministers Ter Beek en Hirsch Ballin over de bewaking van de helikopters en de vervolging van de daders.

Op 6 februari zal de Tweede Kamer vergaderen over de totstandkoming van de Luchtmobiele Brigade Brigade.

VOORWOORD

De bewaking van militaire terreinen in Nederland deugt niet. Dat bleek ruim een jaar geleden na de aanslag op de vliegbasis Deelen. Deelen is de uitvalsbasis van de nieuwe Luchtmobiele Brigade. In de vroege ochtend van 3 februari woedde een grote brand in de hangar waar de Bolkows, Neerlands modernste verkenningshelikopters geparkeerd stonden.

De pers -althans een deel- sprak er schande van, de Tweede Kamer riep de betreffende ministers ter verantwoording over de falende bewaking. De opsporende instanties beloofden alles op alles te zetten om de daders te pakken te krijgen.

Nog geen twee weken later vingen De Rode Oortjes rare geluiden op in Wageningen, een apart taaltje samengesteld uit Nederlands, Engels en vreemde code-woorden. Bij die geluiden hoorden onopvallende mannen in de geijkte auto's van het middenklasse-type. Als snel bleek dat één aktievoerder dagenlang voortdurend werd geschaduwd door een speciaal team van de marechaussee. Niet de gewone marechaussee, die we kennen van de rollen plakband voor asielzoekers op Schiphol bijvoorbeeld, maar de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten, een elite-eenheid samengesteld uit supergedrilde kerels, het neusje van de zalm. De BSB werkte in opdracht van het Bolkow-team, het recherchebijstandsteam dat de aanslag op Deelen onderzocht.

De Rode Oortjes hebben deze operatie volledig in kaart gebracht. Bovendien kwamen ze een paar maanden later in Arnhem hetzelfde team opnieuw tegen, toen kennelijk bezig met puur inlichtingenwerk.

Deze ontdekkingen waren voor de Rode Oortjes aanleiding zich te verdiepen in de achtergrond van het Bolkow-team. Wat is de BSB eigenlijk? Wie zijn de mensen die zo'n aanslag onderzoeken? Zoekt de marechaussee ander werk? Hoe zit het militaire inlichtingenapparaat in elkaar? En wat gebeurt er als de daders niet te vinden blijken te zijn?

Het resultaat van hun speurwerk ligt hier voor u. Het biedt een zeldzaam kijkje in de keuken van het Nederlands opsporings- en inlichtingenapparaat, en is alleen al daarom de moeite van het lezen waard.

De nauwkeurige omschrijving van de Wageningse operaties roept ook een groot aantal vragen op.

Als er in één plaats al zo intensief op één aktievoerder wordt gelet, wat is daaruit af te leiden over wat er elders aan observaties plaatsvindt?

In Arnhem zat een BSB-er stiekem in een nieuw soort observatiebus tegenover het Katshuis waar zich mensen verzamelden voor aktiedagen rond Deelen. Hij fotografeerde niet alleen aktievoerders, maar ook bewoners, burens, bezoekers en toevallige voorbijgangers werden meegenomen. Bij het surveilleren rond de vliegbasis die dagen, bleek de marechaussee alle aanwezigen te herkennen aan de hand van een dik fotoboek dat ze bij zich hadden. (*"Nummer 52 loopt nu aan de oostzijde van de basis"*).

Het opsporingswerk is overgegaan in het verzamelen van inlichtingen. Op wiens initiatief is dat gebeurd? En was daar toestemming voor?

Hoe men pleegt om te gaan met de privacy van gemiddelde Nederlanders in de vorm van al dan niet willekeurige passanten blijkt nog duidelijker uit de lotgevallen van Lotje in hoofdstuk 2. Op zoek naar hun hondje ontdekken twee mensen uit Baarn op de parkeerplaats bij hun huis de observatiebus van de BSB. Omdat ze het niet vertrouwen bellen ze de plaatselijke politie. De BSB weet de surveillancewagen op tijd te onderscheppen om te voorkomen dat de observatie uitlekt, maar laat wel de personalia van de bellers natrekken. Zo kom je nog eens in een dossier terecht, op zoek naar Lotje.

Het verslag van de Rode Oortjes is een duidelijk voorbeeld van hoe de marechaussee en het leger proberen nieuwe taken te verwerven.

Met het akkoord van Schengen vervalt voor de marechaussee een belangrijk deel van het controlerend werk aan de Europese binnengrenzen. Er is een grote reorganisatie aan de gang, veel mensen krijgen ander werk, en tientallen brigades worden samengevoegd. De krijgsmacht houdt behoefte aan een militaire politie, maar daarvoor zijn hooguit duizend man nodig. Dus eigende de marechaussee zich de afgelopen jaren een aantal taken toe die in feite liggen op het terrein van de gewone politie. Naast bijstand aan korpsen in grote steden is onlangs de controle op de vliegvelden geheel aan Het Wapen toebedeeld. Daarnaast zullen 200 man worden ingezet bij de Vreemdelingendiensten van de nieuwe regio-politie. De onzekerheid over de toekomst is niet de enige reden tot spanning binnen het apparaat.

"Een bolwerk van behoudzucht" met een *"strakke hiërarchie"* en *"hopeloos verouderd"*.

Geen kritiek van buitenaf, maar de conclusies van oud-marechaussee A. Draaisma in zijn onderzoek naar de cultuur van de Koninklijke marechaussee. Zijn analyse was zo goed onderbouwd dat niemand van de marechaussee die waagde te bestrijden. Het personeel bestaat uit stevige kerels, die tot voor kort werden geselecteerd op fysieke omvang en provinciale, protestantse afkomst. Zo uit de klei getrokken zeg maar. De starre houding van de marechaussee geeft niet alleen problemen in samenwerking met politie of andere diensten. Met kritiek weet de leiding van het in zichzelf gekeerde korps meestal moeilijk om te gaan. Een openbare discussie over het eigen functioneren gaat men liever uit de weg. Eind januari van dit jaar werd de districtschef Noord-Holland voor een

half jaar naar het voormalige Joegoslavië gestuurd. Zijn autoritaire houding had zijn positie ten opzichte van het personeelsoverlegorgaan onmogelijk gemaakt.

De militaire inlichtingendienst werd al voor de ineenstorting van het Oostblok ingrijpend gereorganiseerd. Na een aantal rare uitglijders, die vooral door toedoen van de anti-militaristische aktiegroep Onkruid in de publiciteit kwamen, besloot de toenmalige minister van Defensie De Ruiter in 1986 de drie militaire inlichtingendiensten samen te voegen en meer onder centraal gezag te plaatsen van het ministerie in Den Haag. Tot dan toe hadden landmacht, luchtmacht en marine elk hun eigen inlichtingenapparaat, die in hoge mate autonoom functioneerden en er vaak nogal eigenzinnige opvattingen op na hielden over wat de Nederlandse krijgsmacht zoal bedreigde.

De 450-CIdet, een onderdeel van de landmacht, infiltreerde uitgebreid in de achterban van de belangenorganisatie VVDM. Uit de CID-papers, de buit van een Onkruid-inbraak bij de Contra Inlichtingendetachment in Utrecht bleek dat leger-inlichtingendiensten zich op grote schaal bezighielden met het in kaart brengen van de alle mogelijke segmenten van de vredesbeweging.

Na het wegvallen van de dreiging uit het oosten volgde in 1991 een nieuwe bezuinigingsronde waarbij ook veel ontslagen vielen. Nog in januari van dit jaar ontstond grote onrust bij de MID, omdat de dienst weer kleiner moet worden nu de omvang van het leger fors afneemt.

De druk wordt steeds groter, iedere dienst moet haar bestaansrecht bewijzen. Een van de taken die de MID naar zich toetrekt is het bestrijden van de binnenlandse vijand.

In dat kader is het dan ook niet verbazingwekkend dat het Bölkow-team, als na drie maanden nog geen spoor van de daders is gevonden, besluit zich om te vormen tot een algemeen inlichtingenteam. Men gaat zich richten op het in kaart brengen van de anti-militaristische beweging, omdat -naar men zegt- de ervaring leert dat je toch steeds weer bij het zelfde groepje aktievoerders uitkomt.

Wie het initiatief heeft genomen tot deze koerswijziging blijft onduidelijk. Is dit gebeurd op verzoek van de BVD, of is het weer een voorbeeld van de eigenzinnige taakopvatting van de MID?

Het is maar de vraag in hoeverre dit soort werk wettelijk gezien tot de taak van de Militaire Inlichtingendienst behoort.

De overlapping met het werk van de BVD moet aanzienlijk zijn, zeker nu bekend is geworden dat in het onderzoek naar de Kosto-bom, dat in dezelfde periode werd gedaan, een vergelijkbare strategie is gevolgd. Ook toen is, bij gebrek aan duidelijke sporen, het gehele 'Umfeld' oftewel 'De Beweging' geïnventariseerd, om daaruit mogelijke daders te filtreren. In het Algemeen Politieblad van juni 1992 was te lezen hoeveel moeite het het Bommen-team had gekost om alle beschikbare informatie van Plaatselijke Inlichtingen Diensten (PID's) in één computer te stoppen.

Met de samenwerking tussen de Diensten is het niet al te best gesteld. Soms is er wel een analogie in publicitaire propaganda, waarbij woordvoerders een steen in de vijver gooien in de hoop iets van de rimpelingen op te vangen. Zo als Docters van Leeuwen meteen na de Kosto-bom riep dat hij wist wie het ge-

daan had, liet een woordvoerder van het Bölkow-team daags na Deelen weten dat *enkele potentiële verdachten* op dat moment door de media geïnterviewd werden.

Maar daarmee houdt de overeenkomst wel op.

Sterker nog, de Rode Oortjes hebben het sterke vermoeden dat de BVD voorkennis had van de aanslag op Deelen. Kennelijk is deze informatie niet ter bestemde plekke aangekomen.

Op zich is dit niet echt verwonderlijk. Een veiligheidsdienst heeft immers andere belangen dan opsporingsinstanties. Zo kan het voor de BVD om diverse redenen interessant zijn akties door te laten gaan. Behalve bescherming van de bron speelt mee dat de prioriteit van de inlichtingendienst ligt bij het in kaart brengen van structuren en bewegingen om van daaruit voorspellingen te kunnen doen. Dat dit ruzies oplevert met diegenen die zich meer richten op het achter slot en grendel krijgen van de daders ligt voor de hand. De conflicten tussen de BVD enerzijds en CRI of politie anderzijds zijn niet van vandaag of gisteren. De ruzies in het team dat na de Makro-aanslagen op zoek was naar de Rara zijn legendarisch, de BVD en CRI vertrouwden elkaar voor geen cent en de een verdacht de ander zelfs van het achterhouden van informatie. Een paar jaar geleden kwam er een speciale commissie aan te pas om te onderzoeken of de problemen zover op te lossen waren dat er weer een werkbare situatie kon ontstaan.

Met een streber als Docters van Leeuwen aan het hoofd is de druk om te scoren alleen maar groter geworden.

In de samenwerking met militaire inlichtingendiensten is kennelijk ook sprake van competentiestrijd. De BVD had voorkennis van Deelen, maar het leger wist van niks, de vliegbasis is niet tijdig gewaarschuwd.

Wie deze brochure heeft gelezen zal dan ook grote vraagtekens zetten bij deze uitspraak van minister van Defensie drie dagen na de aktie:

"Er was geen verhoogde dreiging van een aanslag op Deelen."

buro Jansen & Janssen

Actiegroep eist aanslag op Helikopters op vliegbasis beschadigd

Door onze correspondent DEELEN, 3 FEBR. Een nog onbekend aantal actievoerders heeft vannomorgen vroeg voor miljoenen gulden schade aangericht op de vliegbasis Deelen bij Arnhem. De BVD is een onderzoek begonnen naar de groep 'Alle politieke gevangenen in Nederland vrij', die de aanslag heeft opge-

PAG. 3 OVERZICHT ACTIES
 Volgens een woordvoerder van de BVD is de groep nog onbekend bij de dienst. „Het is ook nog onduidelijk in welke hoek we precies moerbezoek en verdere ver- nog erg voorbarig om verdere ver- stellingen over de groep af te leg- gen.“
 De actievoerders drongen van- mogen een haang van de Konin- klijke Luchtmacht binnen met beschadigden acht gevechtsheli- kopters van het type Bolkow- Blohm BO 105 CB ernstig uit- „water brandde zware brand- „ter liep met af zes helikopters- van zes helikopters ver- van een

Onderzoek aanslag helikopters Deelen gestrand

ARNHEM - Het onderzoek van Marechaussee naar de aanslag op gevechtshelicopters niets uitgelopen

Grote zorg over gemak aanslag

Van een onzer verslaggevers DEN HAAG, dinsdag

Het gemak waarmee gisterenocht op de vliegbasis Deelen bij een aanslag op acht helikopters miljoenen is vernield, zorgt bij de Marechaussee voor zware kritiek

BÖLKOW BO 105 CB

- lengte 11,86 m
- rotordiameter: 9,84 m
- motor: 2 gasturbines (420 pk)
- gewicht: 2.400 kg
- max. snelh.: 270 km/u
- bereik: 575 km
- bemanning: 2 pers.
- en 3 & 4 passagiers

HANGAR MET 8 HELIKOPTERS

1 Door gat in omheining binnen-gedrongen
 2 Route naar hangar langs gebouwen
 3 Ruit ingeslagen en binnen

BVD opent jacht op heli-verniers

Verbijstering over falende bewaking

Van onze verslaggevers

DEELEN, dinsdag De Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) heeft gisteren aangekondigd alle middelen in de strijd te werpen om de verniers van de strijd kopters van de luchtmachtbasis Deelen op te sporen.

De aanslag, die in de nacht van zondag op maandag plaats vond, is inmiddels opgeen door een actiegroep met de naam 'Alle politieke gevangenen in Nederland vrij', een tot nu toe onbekende groepering.
 De aanslag heeft groot onbekendheid van de vliegbasis. Het VVD-kamerlid Korthals heeft dan ook schriftelijke vragen gesteld aan de ministers Ter Beek (Defensie) en Hirsch Ballin (Justitie) en de bewaking van de helikopters en over de vervolging van de daders.
 De Koninklijke Marechaussee is gisteren in de gevang van de luchtmachtbasis Deelen.

Onbekend

De Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) heeft gisteren laten weten dat de actiegroep bij de dienst niet bekend is. „Het is nog onduidelijk in welke hoek we moeten zoeken“, aldus een woordvoerder. De BVD is gisteren meteen een onderzoek gestart. Luchtmacht-personeel van de basis Deelen was gistermorgen

Foto: Ruud van der Linden

hij op de bewaking van de vliegtuigen en Korthals wil weten of de ministers van justitie en defensie in dit incident aanleiding om extra maatregelen te nemen.

Zie verder pagina 3: Aanslag bijstert luchtmacht-personeel

Bewaking derde actievoerders op Deelen niet 'Wij weten amper wie binnen hekken komt'

BSB-OBSERVATIES IN WAGENINGEN EN ARNHEM.

»Zulu belt nu, krijgt geen verbinding«

SCANNERS BIJ DE THEE

Een koude februari-avond in Wageningen. De wind loeit om het huis. We hebben de kachel flink opgestookt en drinken thee. Het is dinsdag 11 februari 1992. De afgelopen week stonden de kranten vol met het nieuws over de vernieling van de helikopters op vliegbasis Deelen. We hebben alles wat er geschreven stond over de gebeurtenissen op de vroege ochtend van 3 februari verslonden. Helaas, ook scannerfreaks als wij lagen tijdens de brand nog op één oor. Alle paniek en gekrakeel van politie, brandweer en marechaussee over de brandende helikopters hebben we moeten missen. Heel jammer, want zo iets spectaculairs maak je zelden mee.

Nu, een week later, lijkt het wel of er een totale radiostilte is afgekondigd. De scanner is doodstil. Maar dan, na een tweede pot thee, gebeurt er iets vreemds. Op de scanner horen we gemompel:

»Ik loop nu om het object.«

De frequentie is 449.520 MHz; ... die is in gebruik bij de BSB. De Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten, een speciale eenheid waar we eigenlijk maar heel weinig vanaf weten. We kunnen het nauwelijks verstaan, nog even iets in de trant van "kijken" en dan is het afgelopen. Twee dagen later, op 13 februari, gebeurt hetzelfde, weer nauwelijks te verstaan.

We begrijpen er eigenlijk helemaal niets van, toch komen we al snel tot de conclusie dat de BSB waarschijnlijk is ingezet bij de bewaking van Deelen. We moeten er wel een beetje om grinniken want wie zou er nu, een week na de aanslag, opnieuw proberen iets op Deelen uit te voeren. Die BSB-ers lopen waarschijnlijk flink te kleumen daar op de Veluwe! De verklaring lucht op en we gaan rustig slapen.

De week daarop wordt het pas echt gek. Maandag 17 februari: uitgeslapen, gedoucht en de scanner aan. Op dezelfde frequentie is nu aan een stuk door gepraat te horen. Een vreemde mengelmoes van Nederlands, Engels en getallen.

»Zulu is nu nine-nine bottle, ik ga foxtrot.«

Vier, vijf verschillende stemmen.

»MEK, ontvang je mij?«

»Llama, heb je hem visueel?«

Ze praten in code, geen aanwijzingen over wat ze nu eigenlijk doen, geen straatnamen, niets. Totdat:

»Ik sta bij snackbar Snoopy.«

Eerst slaat de verbijstering toe en wordt er hevig aan het eigen verstand getwijfeld. Waarom zou een speciale eenheid zich bij snackbar Snoopy in Wageningen ophouden? Langzaam maf worden bij de scanner is geen keuze en dus: er opaf! Dan gaat alles heel snel...

Een hectische week breekt aan waarin onze kennis over wat er gebeurt exponentieel stijgt en de Chinees goede zaken doet. Langzaam wordt duidelijk wat de BSB in Wageningen doet, welke auto's ze gebruiken en hoe je hun vreemde taaltje moet begrijpen. Dit was overigens niet zo makkelijk als het misschien lijkt. Informatie was slechts met veel vallen en opstaan te verzamelen. Met het schaamrood op de kaken moeten we hier bekennen dat in de Wageningse winkelstraten verschillende brave mensen door ons zijn gevolgd omdat wij meenden met BSB-ers van doen te hebben. Terugkijkend kunnen we tevreden vaststellen dat we de BSB op de hielen hebben gezeten zonder zelf op te vallen.

GERRIT EN DE BSB

Al snel werd ons duidelijk dat de BSB in Wageningen bezig was met de observatie van Gerrit, een anti-militaristische aktievoerder. Gerrit is al 10 jaar actief in de vredesbeweging. Hij woonde vanaf 1983 vier jaar op het Vredesaktiekamp (VAK) in Woensdrecht waar akties werden georganiseerd tegen de komst van kruisraketten. De toegangspoorten van de basis werden regelmatig geblokkeerd, er werden hekken geknipt en de aktievoerders gingen de basis op. Nadat besloten was dat de kernraketten er niet zouden komen, werd in 1988 het vaste kamp opgeheven en ontstond het VAK-mobiel: een enkele malen per jaar georganiseerd aktiekamp bij een uitgekozen militaire kazerne of vliegbasis. Op dit moment is Gerrit een van de deelnemers van het VAK-mobiel. Verder werkt hij bij

het politiek Infocentrum Wageningen: een archief en ontmoetingsplaats in het woon/werkpand de Wilde Wereld voor actieve linkse mensen.

De BSB heeft Deelen nooit bewaakt. Op de avonden van 11 en 13 februari 1992 was de BSB druk bezig rond het huis van Gerrit. Tijdens deze verkenning werd de situatie rond het huis bekeken, de route naar het centrum van Wageningen en andere panden waar Gerrit veel komt. Er werd ook gezocht naar geschikte plaatsen voor de observatieauto's. De verkenning was een voorbereiding op een geplande observatie een week later. De BSB-ers werkten in opdracht van het Bölkow-team, het recherchebijstandsteam van de marechaussee dat de aanslag op vliegbasis Deelen onderzocht. De BSB had tot doel de dagelijkse bezigheden en contacten van Gerrit in kaart te brengen.

Deze operatie begon op maandag 17 februari 1992 en eindigde op donderdag 20 februari. Een eenheid BSB á vijf man observeerde alleen overdag, met uitzondering van de laatste dag, donderdag 20 februari. Toen verscheen 's avonds een tweede groep als aflossing.

Vier BSB-ers op straat doen het daadwerkelijke observeren. Er worden drie auto's gebruikt, zodat één persoon lopend kan achtervolgen. De teamleden wisselen voortdurend van auto. Ieder van hen heeft een portofoon die op het lichaam wordt gedragen en die is voorzien van een zogenaamde rechetset: een draadloze verbinding tussen de portofoon en een minuscuul oorknopje. De BSB-ers kunnen de auto op ieder moment verlaten zonder dat dit nadelige invloed heeft op de communicatie. Als Gerrit fietst wordt hij gewoon door de auto's gevolgd. Als hij loopt volgt één van de BSB-ers hem te voet, terwijl de andere drie via parallel lopende straten in auto's vooruit rijden of in de buurt blijven voor onverwachte wendingen. Tijdens zo'n achtervolging wordt Gerrit, om argwaan te voorkomen, steeds 'overgenomen' van de ene BSB-er door een ander. Wanneer een BSB-er ver van zijn auto of de anderen verwijderd is geraakt, wordt hij door een ander lid opgehaald en naar de eigen auto teruggebracht. Als de BSB-ers uitgebreid willen overleggen en daarbij liever geen gebruik maken van de portofoon rijden ze naar de Wageningse Berg, waar ze op een parkeerplaats van een universiteitsgebouw de koppen bij elkaar steken.

Het vijfde lid van de eenheid neemt een aparte positie in: hij verplaatst zich niet, maar bemant een vaste post in een gebouw ergens in Wageningen. Die zendt het krachtigste signaal uit, wat erop wijst dat hij niet beschikt over een portofoon maar over een mobilfoon. Verder heeft hij een telefoon voor het contact met de buitenwereld.

Interessant is het feit dat deze man op de hoogte is van door Gerrit gevoerde telefoongesprekken.

»Zulu belt nu, krijgt geen verbinding.«

Kennelijk worden ergens in een tapkamer Gerrit's telefoongesprekken live uitgeluisterd zodat relevante informatie direct aan de vaste post kan worden doorgegeven. Via de mobilfoon worden de andere leden op straat geïnformeerd over voorgenomen bewegingen van Gerrit, zodat zij zo min mogelijk voor verrassingen komen te staan. Op die manier kunnen de BSB-ers zich tijdig voorbereiden op plannen van Gerrit om bijvoorbeeld naar een andere stad te reizen.

De vaste post gebruikt de telefoon ook om kentekens ('plaatjes') van auto's ('rozen') na te trekken. Toen Gerrit een keer een auto leende werd het nummerbord gecodeerd doorgegeven aan de vaste post. Hij kon via de telefoon de gegevens over de eigenaar opvragen bij de Rijksdienst voor het Wegverkeer. Relevante informatie werd vervolgens weer teruggespeeld aan de BSB-ers op straat.

»De roos is niet van Zulu maar komt wel uit deze stad.«

449.520 MHZ

Bij mobiele observatie is de mogelijkheid tot onderlinge communicatie onmisbaar. De observanten moeten elkaar immers op de hoogte houden van de looprichting en andere handelingen van de geobserveerde. Omdat alleen de afstand tussen de auto's van het observatieteam overbrugd hoeft te worden, kunnen de gebruikte zenders vrij zwak zijn. Het is ook voor anderen mogelijk deze communicatie te ontvangen. Iedereen die de gebruikte frequentie kent kan met behulp van een scanner meeluisteren.

Voor de observatie in Wageningen werd de frequentie 449.520 MHz gebruikt. Een enkele keer werd overgegaan op een ander kanaal, aangeduid met 'eentje hoger' of 'eentje lager'. Dit gebeurde bijvoorbeeld op donderdag toen een tweede groep verscheen als aflossing. De vertrekkende groep schakelde over op een ander kanaal, om te voorkomen dat de twee groepen elkaar in de weg zouden gaan zitten.

De portofoons beschikken over de vijf BSB-kanalen. De voeding bestaat uit verwisselbare en oplaadbare accu's die ongeveer 10 uur achter elkaar te gebruiken zijn. Een piepje bij het indrukken van de spreek sleutel geeft aan dat de accu bijna leeg is. Het bereik van de portofoons is niet al te groot, ongeveer anderhalve kilometer. In Wageningen kwam het dan ook vaak voor dat de leden elkaar onderling moeilijk konden bereiken. De portofoons hebben geen versluieringssysteem om de communicatie onverstaaanbaar te maken voor ongewenste luisteraars. Men spreekt in klare taal, gewoon verstaanbaar. Hiervoor zijn een drietal redenen te bedenken. Ten eerste verwachten ze niet dat er meeluisteraars zijn wat ook blijkt uit de relaxte manier van praten. Ten tweede is het bereik dermate gering dat het aantal potentiële meeluisteraars klein zal zijn. Ten derde hebben ze uit praktische overwegingen gekozen voor maximale mobiliteit met portofoons. Versluieringsapparatuur inbouwen is bijna niet mogelijk omdat er geen ruimte voor is in de portofoons, allerlei hulpmiddelen er aanhangen is onpraktisch. Alleen de BVD en enkele speciale rechediensten hebben beschikking over dure crypto-portofoons.

NEWSPEAK

Om zich toch te beschermen tegen eventuele meeluisteraars communiceert de BSB in codes. Het taaltje is een mengsel van Nederlands, Engels en getallen. Straatnamen, steden, gebouwen, bewegingen en persoonsnamen die van belang

zijn hebben allemaal een eigen code gekregen. Het belangrijkste principe is dat ze geen plaatsgebonden informatie noemen waaruit een toevallige luisteraar kan afleiden wie en waar geobserveerd wordt. Om dezelfde reden worden kentekens versleuteld doorgegeven.

Gelukkig zijn er altijd slordigheidjes waarmee ze zichzelf blootgeven. In Wageningen werd enkele keren de bejaardenflat Roosebrink en snackbar Snoopy genoemd. Door dit soort aanknopingspunten was het mogelijk te achterhalen waar de observatie plaatsvond en wie er werd gevolgd.

Het taaltje dat de BSB gebruikt klinkt vreselijk ingewikkeld maar na een paar dagen spreekt de scannerluisteraar het zelf vloeiend. De betekenis van de meeste codes is te achterhalen door een combinatie van fantasie en eigen waarneming.

Ieder lid van de BSB had een eigen codenaam om zijn anonimiteit tijdens het portofoongebruik te kunnen waarborgen. De eenheid in Wageningen gebruikte de namen MEK, Llama, Bug, Goggle en Slurf. Op een enkele uitzondering na hielden ze zich hieraan. Alleen toen het even spannend werd vielen de namen Henk en Jan. De codenamen klinken nogal vreemd, maar omdat er meestal namen gekozen worden die aansluiten bij de eigen belevingswereld, is de betekenis na enig puzzelen wel te achterhalen.

MEK: de afkorting van *Mobiles EinsatzKommando*, een Duits gecombineerd observatie- en arrestatieteam. Een dergelijke combinatie kennen we in ons land alleen bij de BSB.

Llama: geen irritante viervoeter en ook geen typefout. Het Llama model 8 pistool is een zwaar handvuurwapen voor leger en politie. Het zou uitstekend passen in de BSB uitrusting, het is alleen enigszins verouderd.

Bug: het engelse woord voor afluisterapparaatje of verborgen microfoon.

Goggle: engels voor stofbril. In militaire termen is het een nachtzichtkijker die als een bril gedragen kan worden (night vision goggle).

Slurf: de politie bedoelt met slurf vaak benzinstation.

Om uit te kunnen leggen hoe de observatie verliep is het handig eerst even enkele in Wageningen gebruikte BSB-codes te verklaren. Een meer volledige lijst staat achterin deze brochure.

Zulu (spreek uit: zoeloe) = geobserveerde persoon

Belt = man

Buggle = vrouw

Roos (lees: doel) = auto

Kanarie = autobus

Giant (merk mountainbike) = fiets

Romeo = rechts

Lima = links

Foxtrot = lopen

Nine-one (91) = richting: deze code wordt altijd gevolgd door een plaatsaanduiding.

Nine-nine (99) = stilstaan/aankomst: gevolgd door een plaatsaanduiding.

Complete = persoon is een gebouw ingegaan: gevolgd door een plaatsaanduiding.

Straatnamen worden niet genoemd en van steden wordt de eerste en laatste letter gebruikt volgens het NATO-alfabet.

Library = Infocentrum in gebouw de Wilde Wereld

Broccoli = Albert Heijn Wageningen

Pillenboer = apotheek aan de Rooseveltweg Wageningen

Bottle = huis (algemeen)

Magic box = woonhuis geobserveerde persoon

Whisky November = Wageningen

Sierra Hotel = 's Hertogenbosch

Zero zero = basis van de BSB in Baarn

Tijdens de observatie van Gerrit hebben we vier BSB-auto's gezien. Deze auto's waren allemaal van het type middenklasse en een paar jaar oud:

Blaauwe Audi 80, oud model, kenteken NN-01-RR.

Rode Volkswagen Golf, SG-10-VK.

Goud metallic Opel Omega stationcar voorzien van imperiaaldragers, kenteken XL-19-RN.

Donkerblauwe BMW uit de 3-serie, oud model, kenteken onbekend.

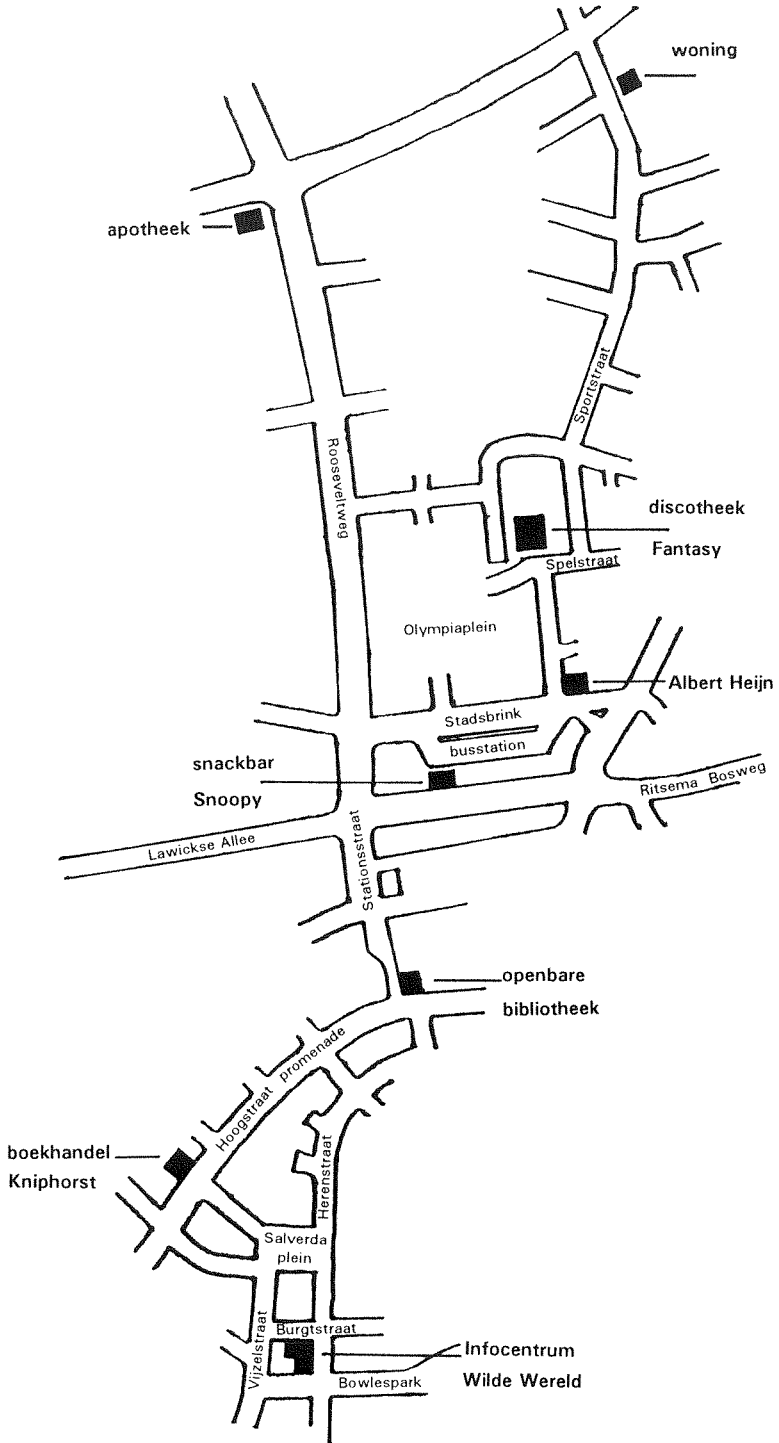
LIBRARY

De hele observatie van vier dagen in detail op te schrijven is niet te doen. Voor een representatief beeld zijn er twee voorbeelden gekozen. Het eerste is een achtervolging in Wageningen van Gerrit op zijn dagelijkse tocht van huis naar het politiek Infocentrum. Het tweede voorbeeld is een volgactie per openbaar vervoer naar 's Hertogenbosch.

Gerrit gaat regelmatig naar het Infocentrum in het woon/werkpand de Wilde Wereld, ook in de tijd dat hij werd geschaduwd kwam dat meerdere keren voor. De observatie door de BSB verliep elke keer vrijwel identiek. MEK bemande de vaste post bij de telefoon terwijl Llama, Goggle, Bug en Slurf op straat waren. Uit de telefoontap weet de eenheid al dat Gerrit richting Infocentrum vertrekt. MEK:

»Zulu wordt zo dadelijk mobile, nine-one library.«

Llama staat in een auto vlakbij het huis opgesteld en meldt via de portofoon aan de anderen het vertrek.

»Zulu verlaat magic box, giant, nine-one kanarieplein.«

(Gerrit verlaat zijn woning en fietst richting het centrum). Goggle rijdt alvast vooruit via de Rooseveltweg ('pillenboer') naar de parkeerplaats van discotheek Fantasy, een punt verder op de route. Als Llama het oogcontact verliest, krijgt Goggle hem in zicht en meldt dit via de portofoon.

»Llama, ik heb Zulu nu visueel, nine-one kanarieplein.«

Omdat de parkeerplaats van discotheek Fantasy op een lichte heuvel is gelegen met struikjes er omheen kan Goggle hem vanaf deze plek geruime tijd in de gaten houden. Bug is ondertussen samen met Slurf naar het busstation op de Stadsbrink gereden ('kanarieplein'). Hier verlaat Slurf de auto en gaat naar snackbar Snoopy vanwaaruit hij door het raam Gerrit kan zien aankomen. De Stadsbrink is een moeilijk punt voor de BSB, omdat de mogelijkheid bestaat dat Gerrit onverwachts ('quick choice') in een bus stapt. Er moet dan een BSB-er klaarstaan om ook in te stappen.

»Denk erom, er moet iemand klaarstaan voor een quick choice.«

Llama heeft inmiddels gehoord dat Gerrit met de achtervolgende Slurf richting de winkelpromenade gaat. Gerrit loopt inmiddels:

»Zulu is foxtrot en heeft een giant in de hand.«

Llama rijdt naar de openbare bibliotheek in het begin van de promenade, parkeert daar in de buurt zijn auto en wacht in de bibliotheekhal.

»Slurf hier Llama, ik sta nu in de public library. Ik ga zo foxtrot achter Zulu. De roos staat bij public library, lima en dan romeo down.«

Als Gerrit gepasseerd is, neemt hij de achtervolging over van Slurf, die nu vertrekt naar de auto die Llama heeft achtergelaten. In de winkelpromenade loopt Llama 50 meter achter Gerrit. Het werken met auto's is in de omgeving van de promenade te moeilijk door de drukte en eenrichtingswegen. Goggle is inmiddels op het Salverdaplein aangekomen vlakbij het Infocentrum.

»Hier Goggle, ik heb de roos op het plein bij de library staan. Ga nu richting Zulu.«

Hij parkeert daar zijn auto, loopt de winkelstraat in en neemt bij boekhandelaar Kniphorst een Telegraaf uit het rek en bladert erin. Als Gerrit langskomt betaalt hij en loopt achter hem aan.

»Llama hier Goggle, je kunt nine-one roos op het plein. Ik zit nu achter Zulu.«

Llama loopt nu naar de auto op het Salverdaplein. Bug is inmiddels naar de Vijzelstraat gereden en parkeert daar zijn auto op 50 meter afstand van de ingang van de Burgtstraat waar het Infocentrum is gevestigd.

»Bug staat nu in zicht bekende straat.«

Hij parkeert zijn auto niet vlakbij de ingang van het Infocentrum, omdat de Burgtstraat vrij kort is en hij daar opvalt pal voor de deur van de Wilde Wereld. Vanaf een parkeerplaats op het Bowlespark zorgt Slurf dat hij de andere zijde van de Burgtstraat in het zicht heeft. Bug krijgt Gerrit in zicht, meldt dit aan Goggle die naar de auto van Llama loopt op het Salverdaplein.

»Goggle hier Bug, je kunt gaan.«

Bug ziet Gerrit de Burgtstraat in gaan en meldt dit aan Slurf die oplet of hij niet de andere kant de Burgtstraat weer uit komt.

»Zulu is positief bij library.«

Hij blijkt bij de Wilde Wereld naar binnen te zijn gegaan.

»Complete library.«

Goggle rijdt vervolgens de Burgtstraat in en noteert de kentekens van de auto's die daar geparkeerd staan. Het zijn wellicht auto's van andere bezoekers waar Gerrit contact mee heeft. Goggle rijdt terug naar het Salverdaplein waar de twee BSB-ers het codeboekje voor plaatjes (kentekens) pakken en de kentekens omzetten in een code die kan worden doorgegeven aan MEK die de vaste post bemand.

»MEK hier Goggle, kun jij voor ons natrekken het volgende plaatje: 767-AA-654.«

MEK decodeert het en neemt contact op met de Rijksdienst voor het Wegverkeer om uit te zoeken wie de eigenaar van de auto is. Als het van belang is, geeft hij informatie over de eigenaar door aan de BSB-ers op straat. Hij noemt geen namen.

»Staat op naam van de bureu.«

Ondertussen blijven de auto's op hun plaats staan om de uitgangen van de Burgtstraat in het zicht te houden. Eventueel kan één er vandoor om bijvoorbeeld iets te eten te halen. Als Gerrit het Infocentrum weer verlaat op weg naar huis herhaalt het hele ritueel zich in omgekeerde volgorde. Nadat hij thuis is gekomen nemen de drie auto's hun posities rond zijn huis weer in.

»Zulu is complete Magic Box. Oude posities innemen.«

SIERRA HOTEL

Tijdens een volgactie per openbaar vervoer gaat er één BSB-er mee in dezelfde bus of trein als de geobserveerde. Gaat de reis per trein, dan rijden de auto's alvast vooruit. Een autobus wordt wél gevolgd. De wagen direct achter de bus wordt dan steeds afgewisseld.

Zo'n volgactie van bus en trein speelde zich af op de laatste dag van de observatie, donderdag 20 februari. De BSB vergezelde Gerrit naar 's Hertogenbosch ('Sierra Hotel') en bracht hem 's avonds weer terug tot aan de voordeur van een Surinaams restaurant in Wageningen.

In 's Hertogenbosch moesten Kees Koning en Mariëtte Moors voorkomen op verdenking van het neerhalen van een militaire zendmast in Erp in augustus 1991. Voorafgaand aan het proces zouden vrienden en sympathisanten buiten een kleine solidariteitsdemonstratie houden.

De BSB weet uit de afgeluisterde telefoongesprekken natuurlijk vantevoren waar de reis heen gaat vandaag. Gerrit neemt met twee vrouwen op het busstation op de Stadsbrink bus 83 richting NS station Ede-Wageningen.

»Zulu is nu met twee buggles in kanarie 83 Echo-Echo.«

Bug stapt enkele minuten later na portofonisch overleg in. Hij neemt achterin de bus plaats, vanwaar hij het gezelschap kan bekijken. Om 11.46 uur vertrekt de bus, gevolgd door een BSB-auto.

»Kanarie is nu mobile, nine-one Roosebrink.«

Twee andere auto's blijven op grotere afstand of rijden via een alternatieve route in de omgeving van de bus. MEK blijft achter in Wageningen. Terwijl Llama in zijn blauwe Audi over een ventweg naast de bus rijdt zegt hij:

»Ik zit nu parallel aan de kanarie.«

Onderling houden ze portofonisch contact over de route. In de bebouwde kom van Wageningen blijft de blauwe Audi achter de bus rijden, afwisselend op grotere afstand en dichterbij. Omdat de bus vaak stopt bij haltes en het gevaar dreigt dat de Audi opvalt, voert hij enige manoeuvres uit om weer wat afstand te nemen. Zo neemt hij zijwegen om vervolgens te keren en terug te komen op de route achter de bus. Nadat de bus Wageningen verlaten heeft blijft de Audi op ongeveer 100 meter achter de bus plakken. In Bennekom wordt de Audi afgelost door Slurf in de Opel Omega stationcar.

»Llama hier Slurf, ik zit nu achter de kanarie. Jij kunt weg.«

Slurf past de manoeuvres voor vertraging niet toe en blijft constant achter de bus rijden. Als de bus bij een halte stopt zet hij de Opel Omega zo dicht mogelijk achter de bus, om te voorkomen zijn wagen via de achterrauit van de bus gezien kan worden. In Ede wordt via de portofoon afgesproken dat Goggle in de trein met Gerrit meereist.

»Goggle gaat nine-one kanarieplein Echo-Echo, wacht daar.«

Goggle vertrekt naar station Ede-Wageningen, parkeert zijn auto daar en neemt positie in bij het cafetaria op het busstation. Als de bus het busstation opdraait volgt de Opel Omega niet langer.

»Goggle, de kanarie komt nu binnen. Go!«

Goggle, een stevig gebouwde twintiger met leren jack en attachékoffertje, loopt dan richting de stationshal. In de stationshal gaat hij in de rij achter de drie aktievoerders staan, luistert welk treinkaartje zij kopen en neemt ook een kaartje naar 's Hertogenbosch. Dit meldt hij over de portofoon aan de anderen evenals de plaats waar hij zijn auto heeft geparkeerd.

»Ik heb ook een kaartje Sierra Hotel. De roos staat naast het kanarieplein onder de hoge boom.«

Dit is voor de rest van de eenheid het sein met de wagens koers te zetten naar 's Hertogenbosch.

»Bug, we vertrekken nu met de roos naar Sierra Hotel. Goggle is bij Zulu.«

Bug, die in de bus is meegereisd, is naar de geparkeerde auto gelopen en gaat nu samen met de anderen richting het zuiden. Op het perron gaat Goggle op 15 meter afstand van Gerrit tussen andere reizigers staan. Hij heeft zichtbaar last

van het oorknopje van zijn portofoon want hij staat opvallend in zijn oor te frunniken. In de trein gaat hij een paar plaatsen bij het gezelschap vandaan zitten. Op station Den Bosch loopt Goggle zo dicht achter hen dat hij de gesprekken van de groep zou kunnen volgen. De BSB-auto's zijn inmiddels ook aangekomen in Den Bosch en de bekende lopende achtervolging richting rechtbank wordt ingezet, door steeds wisselende leden van het team. Bij de kleine solidariteitsdemonstratie komt de BSB niet al te dicht in de buurt, omdat de meeste aktievoerders bij dit soort bijeenkomsten bedacht zijn op het spionerend oog van politie en marechaussee.

De terugweg per trein verloopt op een vergelijkbare manier. Om 18.19 uur nemen Gerrit en gezelschap bus 83 richting Wageningen.

»Hier Llama, Slurf gaat mee in de kanarie.«

In Wageningen aangekomen stappen Gerrit en een van de vrouwen uit de bus om naar het huis van de laatste te lopen.

»Llama hier Slurf, Zulu en een bugle zijn eruit.«

Drie BSB-ers krijgen de opdracht het huis ('bottle') te observeren waar Gerrit zich dan bevindt.

»Slurf blijft in de kanarie. De rest houdt zicht.«

Slurf blijft in de bus om de tweede vrouw te volgen, omdat ze willen weten waar zij woont en wie zij is. Aangekomen op het busstation wacht zij met uitstappen tot andere passagiers haar zijn voorgegaan. Slurf valt nu op omdat hij ook niet vertrekt. Ze stapt vervolgens uit en wandelt richting huis. Na een vermoeiende dag wandelt ze in langzame pas door de winkelpromenade, op 100 meter gevolgd door Slurf, die treuzelend etalages bekijkt. Bij haar huis aangekomen heeft ze moeite met het vinden van haar sleutels. Slurf loopt haar voorbij om vervolgens te keren als ze binnen is. Hij noteert het adres en vraagt via de portofoon of hij opgehaald kan worden van het busstation.

»Hier Slurf, kom me over vijf mikes even halen op het kanarieplein.«

In een aanmerkelijk sneller tempo loopt hij terug naar het busstation waar een donkere BMW op hem wacht. Vervolgens verschijnt een rode Volkswagen Golf waarin hij plaatsneemt, waarna beide wagens vertrekken. Ondertussen is een nieuwe eenheid BSB in Wageningen aangekomen. De vorige dagen vonden ze het voldoende Gerrit alleen overdag te volgen. Omdat kennelijk onduidelijk is hoe laat Gerrit op deze dag terugkomt is er een tweede ploeg gekomen voor de avonduren.

Intussen vertrekt Gerrit aan de achterkant van het huis waar hij op bezoek was om richting zijn eigen huis te wandelen. Dit blijft onopgemerkt bij de BSB-ers die vanaf dat moment niet meer weten waar Gerrit uithangt. Later als de vrouw vertrekt, besluiten ze haar te volgen. Zij fietst naar het Surinaamse eethuis Apoera in de binnenstad, waar zij heeft afgesproken met Gerrit en de tweede vrouw. Als de drie daar achter een roti-vegetarisch zitten, heeft de BSB Gerrit blijkbaar nog niet kunnen traceren. De BSB-ers besluiten dan eethuis Apoera van dichtbij te bekijken. Enkele malen rijdt de Opel Omega met twee BSB-ers erin voorbij. Kennelijk geeft dit nog onvoldoende zekerheid want daarna komt één van de BSB-ers lopend langs. Dan zien ze Gerrit eindelijk zitten.

's Avonds loopt Gerrit voor de laatste maal in gezelschap van de BSB naar zijn huis. Deze donderdagavond wordt de observatie beëindigd. De BSB vertrekt naar haar basis in Baarn ('nine-one zero-zero') en de vaste post wordt verlaten.

»Ik knip maar wat raak«

YO !

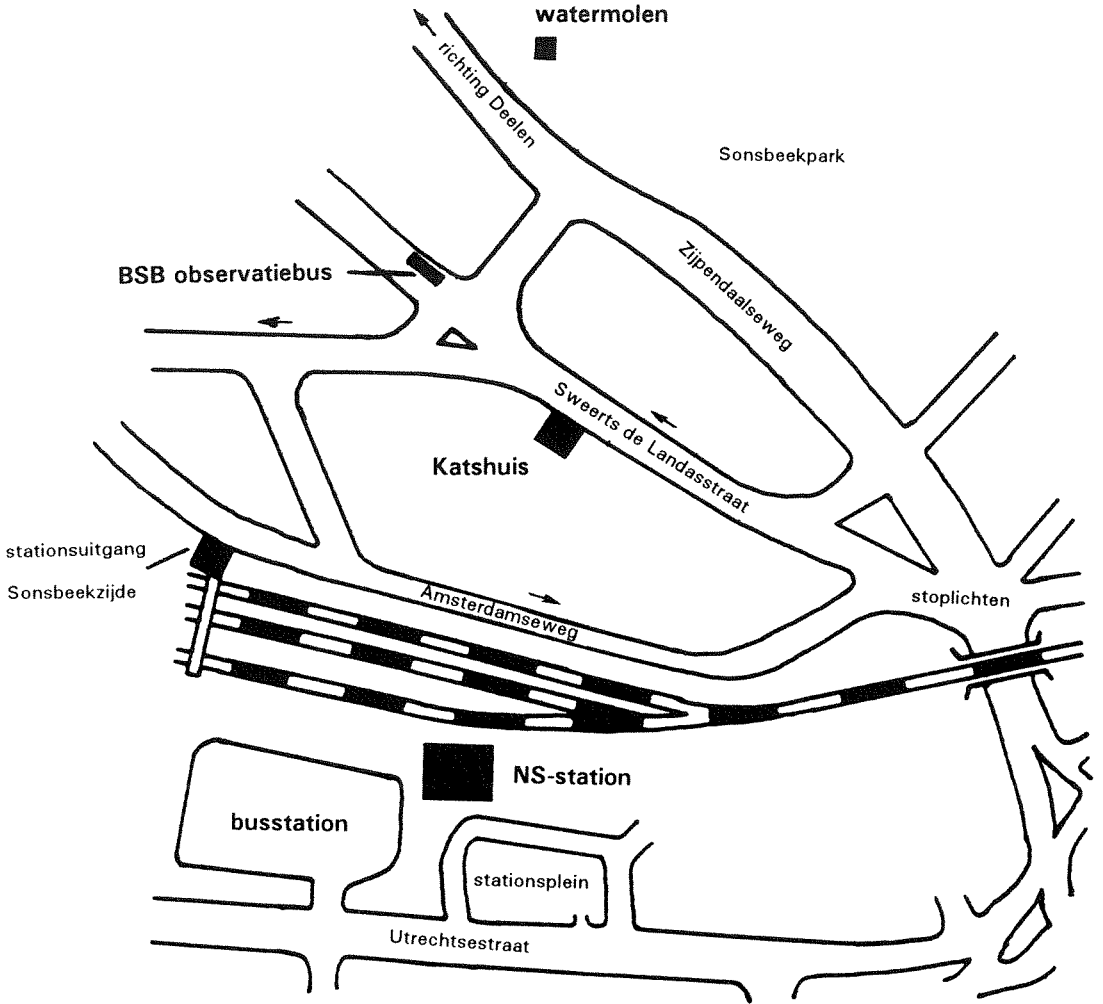
Van dinsdag 9 tot en met vrijdag 12 juni 1992 wordt een VAK-mobiel georganiseerd bij de vliegbasis Deelen, ongeveer 6 km van Arnhem. Een groep van 10 tot 30 mensen voeren prikakties uit. Dit kan variëren van demonstraties en leuzen schilderen, tot hekken knippen, banden leksteken en het betreden van militair terrein. Op de eerste dag verzamelen de aktievoerders zich in Arnhem, in het Katshuis, een woon-werkpand aan de Sweerts de Landasstraat 73. Later op de dag gaan ze aan de westkant van de basis Deelen een aktiekamp inrichten. In geval van ontruiming dient het Katshuis als alternatief onderkomen.

Hoewel de eigenlijke aktie zich afspeelt bij de vliegbasis, is het Katshuis alle dagen volop in gebruik als verzameladres voor nieuwe mensen, voor het gebruik van de telefoon en als opslag voor aktiemateriaal. Los daarvan zit er in het pand een woongroep, de Stadsradio Arnhem en wordt er -los van het VAK- in de caféruimte een 'polizieke' avond georganiseerd, waar weer geheel andere mensen komen.

Ons plan om te gaan scanneren in Arnhem had niets te maken met de BSB. We wilden gewoon eens kijken of er na de aanslag op vliegbasis Deelen van de zijde van politie en marechaussee een meer dan gemiddelde belangstelling zou zijn voor het VAK. Aanwezigheid van de BSB leek ons niet waarschijnlijk. Tegelijkertijd waren we toch ook een beetje bang dat onze contra-observatie in Wageningen opgevalen was. Dat zou kunnen betekenen dat we de BSB nog maar heel moeilijk te zien zouden krijgen (nieuwe frequenties, nieuwe codes, nieuwe auto's, etc.). Het was dan ook een kleine shock toen de scanner in Arnhem weer op 449.520 Mhz bleef hangen. De BSB gebruikte dezelfde codes en we herkennen zelfs dezelfde stemmen als in Wageningen. Vooral het langgerekte

»Yo!«

van MEK, als ontvangstbevestiging op berichten, gaf ons zekerheid. De BSB was in Arnhem.

Arnhem

KOUWE DRUKTE

Het Bölkow-team, het recherchebijstandsteam dat de aanslag op vliegbasis Deelen onderzoekt, blijkt uitermate geïnteresseerd in de deelnemers aan het VAK. Een eenheid BSB is naar Arnhem gestuurd om vanuit een observatiebus foto's te maken van iedereen die het Katshuis binnenkomt of verlaat. De BSB is echter niet het enige onderdeel van Het Gezag dat zich rond het Katshuis ophoudt. Het is er een drukte van belang.

Voor het observeren van het Katshuis en de mensen van het aktiekampje is door politie en marechaussee een vrij ingewikkelde structuur opgezet. Op straat opereren drie verschillende groepen die geleid worden vanuit een centrale commandopost (de Alfa 00) op de marechausseebrigade Deelen.

Op de eerste plaats surveilleren rond het kampje en de vliegbasis herkenbare donkerblauwe marechaussee busjes, één houdt het kampje continue in de gaten. Ze onderhouden contact per mobilfoon, op 81.600 Mhz. Actievoerders die het kampje verlaten worden in het kader van een ontmoedigingsbeleid openlijk gevolgd door een bus geuniformeerde marechaussees. Die gebruiken een instructiemap van de Centrale Recherche van de marechaussee (CRKMar) en een boek met foto's van vele actievoerders. Over de mobilfoon wordt aan personen gerefereerd door middel van het bij de foto behorende cijfer:

»nummer 52 loopt nu aan de oostzijde van de basis.«

Als de afstand tot het kampje groter wordt komt de tweede groep in aktie. Onopvallende burgerwagens van de marechaussee en de gemeentepolitie doen het volgwerk tussen het bos en het Katshuis. De stillen in deze auto's houden onderling contact per mobilfoon met spraakversluiting (crypto op 81.480 MHz) of in klare taal, verstaanbaar, per portofoon (op 440.820 MHz) als ze te voet zijn. Bij deze groep van burgerwagens is ook een Arnhemse politieonderdeel betrokken: de Groep Bijzondere Opdrachten. De GBO is een arrestatieteam van nogal ongepolijste sportschooltypes die zich daarnaast bezig houden met onopvallende surveillance en optreden bij demonstraties.

Voor de volledigheid hier alle burgerbakken op een rijtje (dit zijn géén BSB-auto's):

Donkerblauwe Mazda 323, XH-06-YX, Rode Peugeot 205, TH-72-FP,

Rode Toyota Starlet, DH-TV-79.

De Toyota Starlet werd vrijdagochtend om half vier ook gesignaleerd bij Gerrit's huis in Wageningen. Om te voorkomen dat het huis stiekem gebruikt zou worden als verzameladres voor nachtelijke akties.

De derde groep rond het Katshuis is de BSB, door het Bölkow-team naar Arnhem gestuurd voor foto-observatie. Omdat iedereen die meedoet op de foto moet, mag het team niet in de gaten lopen. Bij het aktiekampje is foto's maken niet mogelijk, er is geen vaste ingang, iedereen komt kris-kras door het bos aanlopen. Daarom staat de BSB gecamoufleerd bij het Katshuis.

Vanuit een nieuw soort observatiebus worden niet alleen alle actievoerders gefotografeerd, maar ook de bewoners, hun bezoekers en toevallige voorbijgangers. De andere BSB-ers, Llama, Frog en Jos, cirkelen rond in onopvallende

auto's, meestal een flink eind van het Katshuis vandaan. Ze komen alleen in de buurt voor het ophalen van volgeschoten fotorolletjes. Verder zijn ze verantwoordelijk voor de veiligheid van hun collega MEK, die de hele dag opgesloten zit in de bus. 's Avonds en 's nachts observeren Flipper, RAF en Slurf vanuit gewone auto's.

Onderling houden de BSB-ers contact per portofoon op 449.520 Mhz. Ze hebben ook een autotelefoon bij zich. Eén van de BSB-auto's is uitgerust met mobilofoon voor contact met de andere burgerwagens en met de commandopost op brigade Deelen.

De BSB-eenheid hoeft zelf geen achtervolgingen uit te voeren, de post bij het Katshuis geeft alle bewegingen door aan de volgploegen van marechaussee en politie.

»Moet je even doorgeven aan die andere lui. Of heb je die mobilofoon niet bij je?«

De observatie door de BSB duurt uiteindelijk tot woensdagmiddag half zes. Na twee dagen is er kennelijk voldoende fotomateriaal verzameld. Vanaf dat moment blijft het team op afroep beschikbaar. Geleend materiaal van de brigade Deelen en Arnhem nemen ze mee naar hun eigen basis.

»Stel nou dat je op afroep zit en een keer nodig bent voor morgen of overmorgen, moet je eerst het spul weer bij hun op gaan halen.«

Mocht het kampje in het bos ontruimd worden, dan kan het zijn dat het Katshuis weer geobserveerd moet worden. Woensdagmiddag is er nog sprake van een mogelijke ontruiming.

»Ik weet niet wat voor beslissingen ze straks zullen nemen, maar natuurlijk als ze zeggen, we doen het naar onze zin dan is het hier straks een gekkenhuis.«

»Kijk, als ze overdag of morgen in de ochtendstond er afgeschopt worden zijn ze 's avonds wel weer rustig. Maar schop je ze er nu af dan heb je de hele avond en nacht hier lol en heisa.«

OUDE BEKENDEN

De observatie begint op dinsdagochtend 9 juni als de allereerste deelnemers aan het VAK binnendruppelen.

De uitgebreide vertegenwoordiging van Het Gezag blijft niet onopgemerkt. Al bij de uitgang Sonsbeek van station Arnhem zitten twee mannen, van het type rechercheur met verrekijker, onopvallend in een kleine auto. Er rijden meer van dit soort auto's rond op de route en bij het Katshuis komt zo nu en dan een marechausseebus voorbij. Door de nadrukkelijke aanwezigheid van opvallende burgerwagens wordt niet meteen gedacht aan de mogelijkheid van nog een vaste post die het verzamelen observeert.

Men is zich dan ook niet bewust van de bus die schuin tegenover het pand, op ongeveer 150 meter afstand is geparkeerd. Daarin zit MEK druk foto's te maken van mensen die kookgerei en dekens uit een Ford Transit laden.

»Het is een komen en gaan van mensen. Buggles, belts, allerlei. Ik knip maar wat raak want het is geen doen het allemaal door te geven.«

Het klikken van de spiegelreflexcamera is duidelijk te horen als hij over de portofoon met de anderen praat.

»Met dat haltershirt en petje ook flourish (fotograferen), is nu buiten.«

Intussen noteert hij ook de kentekens van de busjes die gebruikt worden door het VAK. Dan ziet MEK ineens een oude bekende verschijnen, Gerrit uit Wageningen.

»Onze man uit Whisky November loopt ook de hele tijd outside.«

Drie andere BSB-ers rijden in twee auto's af en toe langs het pand ('drive-past') om het in- en uitladen van de busjes van dichtbij te bekijken.

»Het is nog steeds busy outside dus wacht nog maar even met het plaatje van die groene mini-slug (bestelbus).«

»Er is in ieder geval een mini-slug van het type Foxtrot Tango (Ford Transit) en een mini-slug groen Foxtrot Delta (Ford Bedford).«

»Dat is die Foxtrot Tango die hier nine-nine complete met allerlei overnachtings-equipment.«

»MEK, die witte mini-slug wordt zo ook mobile.«

»Kijken ja, van het stoplicht moet je afkomen en dan staat 'ie een meter of 50 voor het pand aan de linkerzijde. Een witte bus, even kijken welk kenteken en of het dezelfde bus is.«

»DAT MOETEN HUN MAAR UITZOEKEN«

Als de anti-militaristen allemaal zijn vertrokken naar het aktie-kamp, betekent dit nog niet dat de BSB kan gaan. Het Katshuis moet in de gaten gehouden worden, om te zien over er nog nieuwe mensen aankomen. Ook de andere burgerwagens blijven in de omgeving, onder andere bij het station.

»Je moet doorgeven dat een bugle en een belt zijn binnengekomen.«

»Dat hoeft je niet door te geven. Dat hoeft je alleen te noteren. Wat eruit komt geven ze een staartje.«

De bewoners en bezoekers van de woongroep staan deze dagen permanent onder observatie, hoewel zij niet deelnemen aan het VAK en een andere ingang van het pand gebruiken. Al dagen vantevoren hadden ze last van vreemde klikjes in de telefoon en een enkele maal werd een verkeerde verbinding tot stand gebracht.

Tijdens het weekend worden ze voortdurend gevolgd door de stillen. Ook als een paar bewoners op bezoek gaan bij een huisgenoot die in het ziekenhuis ligt. Het gaat zelfs zover dat één van de marechaussees daar binnen wordt gesignaleerd op de gang bij de betreffende kamer.

Zelfs voor de buurman van het Katshuis bestaat belangstelling.

»De buurman die wandelt weer naar de sparkles (stoplichten) met een plastic tas bij zich, maar die had ie ook toen 'ie kwam.«

Over een van de bewoonsters:

»Die Oscar Lima met die bugle is ook weer terug, die rode.«

»Die combo?«

»Jos, jottem.«

»Wat ze er mee in genomen heeft, neemt ze er nou ook weer mee uit.«

»Frog, toch ben ik er niet helemaal zeker van dat zij in datzelfde geneuzel thuis hoort.«

»Nee, dat zei ik vanmorgen ook al, maar zij vertrekt daar en komt daar weer terug.

Dus ja, dat moeten hun maar uitzoeken.«

De Oscar Lima is een Opel van iemand die wel eens bij de woongroep komt. Wat 'hun' nog maar moeten uitzoeken, is de gigantische hoeveelheid foto's die op deze manier wordt geproduceerd. Het Bölkow-team en de Centrale Recherche van de marechaussee gaan alles onderzoeken op banden met het VAK.

TALKING HEADS

In grote lijnen komt de communicatie in Arnhem overeen met die tijdens de observatie van Gerrit. Zo gebruikt de eenheid dezelfde portofoonfrequentie als in Wageningen: 449.520 MHz. Bij de groepswisseling op dinsdagavond wordt weer kanaal 449.940 MHz gebruikt om elkaar niet in de weg te lopen. Ook een aantal BSB-ers die in Wageningen waren zijn nu in Arnhem: MEK, Llama, Slurf en Flipper. Frog, Jos en RAF zijn nieuw.

Een opmerkelijk verschil met Wageningen is het feit dat er minder strak in codes wordt gepraat. Terwijl er voor veel zaken wel een code bedacht is, komt het deze dagen vaak voor dat het beestje bij de naam wordt genoemd. Kennelijk voelen ze zich op hun gemak en zijn ze niet bang ontdekt te worden.

»Hé Jos, je linkerachterlicht is stuk.«

In deze ontspannen sfeer wordt er heel wat afgebabbeld, gesprekjes die niets van doen hebben met de observatie, iets wat in Wageningen zelden voorkwam. Wat natuurlijk meetelt is de saaiheid van deze klus. Er hoeft niet actief gevolgd te worden. Het enige dat de BSB-ers op straat doen is boodschappen voor de man in de observatiebus, die op zijn beurt uren opgesloten zit in een kleine ruimte. De verveling slaat toe. Zo wordt er gekletst over de thermosfles met drinken in de observatiebus.

»Je hebt trouwens een goeie fles want hij is nog lekker koel.«

»Beter als die witte van ons.«

»Alles wat ik heb is goed joh, het beste van het beste.«

»Dat blijkt wel weer.«

»Ik snap ook niet hoe jullie aan die kleine stomme rot witte bloempotten komen en ik heb hier een goed merk doorgegeven, maar ja.«

»Ja, dat heb ik ook opgegeven, maar deze die mogen ook niet gebruikt worden.«

»Ze schaffen iets aan om op te slaan.«

»Nee dat gaat retour, maar als niemand de beslissing neemt, deze spullen zijn niet

goed, ze moeten retour.«

Het observatieteam voelt zich zelfs zo op z'n gemak dat de codes aan elkaar worden uitgelegd !

»Dus nine-one sparkles (stoplichten) is naar beneden, wat in principe niet kan. En dan heb je nine-one de blender en nine-one backside.«

Nine-one Sparkles is inderdaad bergafwaarts richting stoplichten tégen het verkeer in. De blender is een watermolen in Sonsbeek-park.

RECHTS ACHTERIN

Net als in Wageningen worden in Arnhem de Volkswagen Golf (SG-10-VK) en de Opel Omega stationcar (XL-19-RN) gebruikt.

Op dinsdagavond duikt ook een nieuwe auto op, die de observatie van het Katshuis overneemt. De plek waar overdag de observatiebus staat, geeft in het donker echter problemen: de koplampen van tegemoetkomende auto's werken verblindend.

»Die lichten schijnen hierop. Hier vandaan zie je weinig.«

De BSB-ers besluiten de auto aan de andere kant neer te zetten. Omdat de Sweerts de Landasstraat eenrichtingsverkeer heeft, zijn daar geen problemen met tegenlicht.

»Als je die auto gewoon ergens neerzet, gewoon rechts. Als je vanaf het stoplicht afkomt meteen aan de romeo zijde. Als je hem daar neerzet en rechts achterin gaat zitten dan zien ze jou nooit.«

Vervolgens verschijnt een lichtkleurige Peugeot 305/309 (SB-42-VP) die op ongeveer 50 meter schuin tegenover het pand parkeert.

»Ik sta nu een stukje van het pand aan de rechterkant.«

Als wij de Peugeot van dichtbij gaan bekijken, wordt de lachwekkende situatie waarin de BSB-er zich bevindt duidelijk. Hij zit vanaf de achterbank van de auto het Katshuis te bespioneren. Elke keer als iemand langsloopt, duikt hij weg en trekt een deken over z'n hoofd.

De rode Golf wordt leeg geparkeerd op de plek van de observatiebus, zodat dit plekje bezet blijft en de bus er woensdagochtend weer kan worden neergezet.

»De jouwe moet tussen de bomen en die Panda.«

DE OBSERVATIEBUS

De grootste ontdekking tijdens de dagen in Arnhem was wel de observatiebus, een witte Volkswagen Transporter (DB-VT-97).

De bus stond ongeveer 150 meter van het pand, zodat bezoekers geruime tijd in

beeld waren.

Het was niet echt moeilijk deze bus te localiseren. Uit de communicatie werd al snel duidelijk dat er een vaste observatiepost moest zijn. In eerste instantie dachten we aan een pand tegenover het Katshuis omdat daar al eerder, tijdens een VAK in 1989, een observatiepost was ingericht. De precieze plek konden we achterhalen toen een bewoner van het Katshuis op woensdagmiddag met zijn motor vertrok.

»Hij stapt op. De belt kleedt in een bruin lederen jack, zwarte pothelm. De motor is wit met zwarte leren zijtassen met koperen spijkers erop, herstel zilverkleurige spijkers. Hij is nog steeds statisch.«

»Heb geen plaatje want hij staat met het neusje naar mij toe.«

»Nu is ie mobile. Even kijken wat voor ding dat is. Nu komt ie voorbij, ik weet niet welke richting dat het uit is. Hij is gewoon de weg vervolgd.«

»Langs jou af?«

»Ja, klopt.«

Door deze conversatie werd onze aandacht getrokken door een witte Volkswagen Transporter. Opvallend was dat het kenteken, DB-VT-97, te nieuw is voor dit type bus. Dit kenteken zou in september 1991 afgegeven moeten zijn en dan zou er een nieuwe gestroomlijnde Transporter bij horen. Deze observatiebus is van hetzelfde type als alle andere busjes van de marechaussee. De bus is vierdeurs, met een schuifdeur opzij en een laadklep achter. Overal zitten ramen met ongetint glas. Vanaf de zijkant kun je dwars door de bus heen kijken. De cabine en de laadruimte zijn van elkaar afgescheiden door een houten schot. In de laadruimte van de bus bevindt zich een constructie van aluminium-kleurige buizen (elk met een doorsnee van ongeveer vier cm) in de vorm van een blok van plusminus 2 meter lang, 1 meter breed en 1 meter hoog. Het lijkt een stapel buizen, maar in dit kleine hokje zit de observant!

Voor zover in de literatuur melding wordt gemaakt van observatiebussen gaat het altijd over geblindeerde bussen. In het boek 'De Tragiek van een Geheime Dienst: de BVD in Nijmegen' (november 1990) wordt de bus beschreven die de Regionale Criminele Inlichtingendienst (RCID) in Nijmegen gebruikt, een gangbare observatiebus. Die bus heeft twee met donker plexi-glas gecamoufleerde ramen aan de achterzijde zodat het onmogelijk is van buiten naar binnen te kijken. In dit type bus is vrij veel ruimte. Een of twee personen kunnen zich relatief vrij bewegen, staan, zitten of zelfs liggen op een bank. De RCID-bus moet ook als commandopost dienst kunnen doen.

De BSB-bus ziet er veel minder verdacht uit. Degene die denkt dat vandaaruit wellicht observaties worden verricht, zal toch al gauw als overdreven paranoia te boek staan.

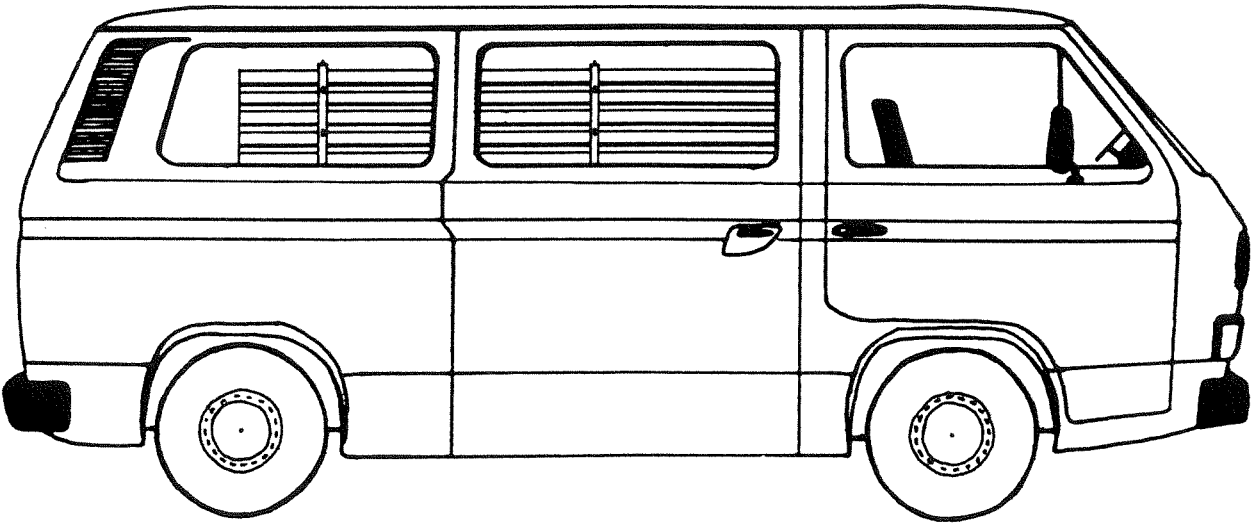
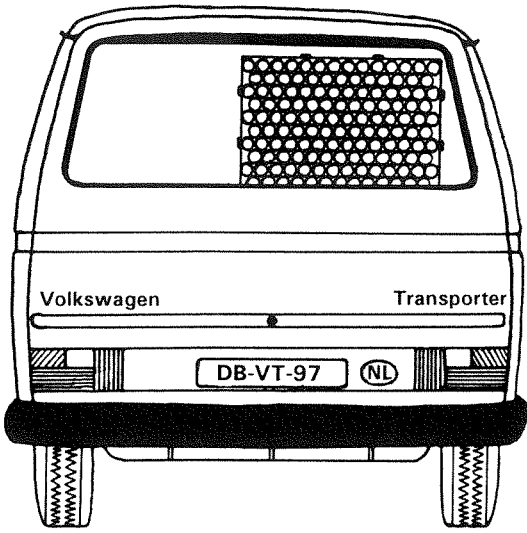
Toch heeft er in deze bus, zowel op dinsdag als op woensdag, tien uur lang een man met een fototoestel gezeten. Ook voor de BSB was de bus nieuw, in Arnhem werd hij voor het eerst getest.

»Experiment is geslaagd.«

»Welk experiment?«

»Jouw desert roos.«

Omdat het bij de inzet in Arnhem om een experiment gaat ligt het voor de hand dat de BSB nog over een andere observatiebus beschikt. Naar alle waarschijnlijk-

heid is dat een conventioneel type, zoals de RCID-bus.

De tijd in de bus was bepaald geen pretje. Er zijn slechts minimale voorzieningen aangebracht om het verblijf mogelijk te maken. De toevoer van frisse lucht wordt geregeld door een ventilatiesysteem dat werkt op een accu. Uit de gesprekken blijkt dat dit in de brandende juni-zon niet afdoende is. De thermometer heeft er moeite mee.

»35?«

»Het is buiten alle cijfertjes.«

»Is 'ie kapot?«

»Nee, ik denk dat ie niet verder kan. Lekker kookie. Hij is nou ongeveer, hij zal 70 graad zijn.«

»Als je soms eruit wil moet je het zeggen.«

»Ik begin nou net lekker te zweten. Als ik wat menthol heb dan lijkt het net of ik echt in de sauna zit.«

De hitte in de bus is inherent aan het ontwerp. Om achterdocht zoveel mogelijk te voorkomen, zijn alle ramen van gewoon glas. De zon schijnt recht op de buizenconstructie. Geen wonder dat deze bus de codenaam 'desert roos' heeft gekregen.

MEK zit twee dagen achter elkaar tien uur in de bus opgesloten. Hij kan er niet uit omdat hij dan op straat gezien zou kunnen worden. Aan het einde van de dag wordt de bus weggereden en pas op de marechausseebrigade Deelen kan hij eruit. 'Windy rich' heet dat moment in code-taal: eindelijk frisse lucht.

Tussen de werkrimte en de bestuurderscabine van de bus is een doorgeefluikje. Dit luikje boven de bijrijdersstoel is verborgen achter een 'Hup Oranje'-petje. Er kunnen alleen kleine voorwerpen doorheen. In Arnhem moesten er een enkele keer spullen gebracht of opgehaald worden. Een BSB'er wachtte dan tot er helemaal niemand meer op straat was om de spullen via het doorgeefluikje uit te wisselen. Zo bleek MEK het codeboekje voor kentekens vergeten te zijn, zodat die ongecodeerd doorgegeven moesten worden. Een collega kwam het boekje uiteindelijk brengen en nam meteen een vol fotorolletje mee terug.

»Ik heb ook nog een flourish voor development.«

MEK zit achter een camera met telelens waarmee hij uitsluitend in een rechte lijn door het achterraam foto's kan maken. Daarom is de bus enigszins 'slordig' geparkeerd: schuin in het vak, met de achterzijde gericht op de voordeur van het Katshuis.

Voor het langere verblijf in de bus is er een kleine sanitaire voorziening. Nadat via de portofoon te horen is dat er een toilet wordt doorgetrokken, volgt het volgende gesprek:

»Trouwens dat is toch wel een litertje, of niet?«

»Wat?«

»Met een schuimkraagje, MEK?«

»Zat er ook nog in na al dat zweet.«

»Zit er een kleurtje aan of niet?«

»Dat kan ik niet zien, het is donker hier.«

ZERO ZERO

Woensdagmiddag rond vier uur is uit de gesprekken af te leiden dat de inzet van de BSB tegen de avond wordt afgebroken. MEK in de bus heeft het daar over met een van de andere BSB-ers.

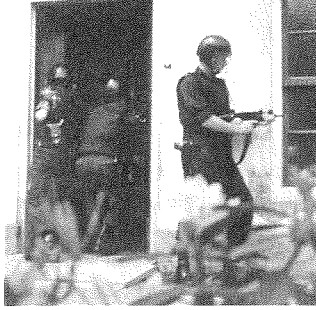
- »Willem K. is hier zo'n beetje om vijf, half zes.«
- »En als het aan hem ligt en ook aan mij is het nine-one zero zero.«
- »Heel mooi, lekker uitslapen morgen.«
- »Dat zit er dik in en ik denk dat wij helemaal niet hoeven terug te komen.«
- »Dat zijn de berichten zoals het er nu voorstaat, maar het kan natuurlijk nog veranderen maar om half zes is er een vergaderingetje en dan wordt...«
- »Okee, jij haalt mij om half zes weg?«

De burgerwagens van politie en marechaussee zullen de observatie van het Katshuis overnemen. De Whisky 10 zal dan de positie van de observatiebus overnemen. MEK heeft er genoeg van en wil eruit.

- »Ik had net Whisky 10 aan de lijn en hij vroeg of ik even die kant op kwam, hij wilde mij even spreken.«
- »Jaja, dan mag je mij wel weghalen. We stoppen hém wel erin.«
- »Ja, ik wou je nog even laten staan dan kan ie zien hoe jij staat.«

Om half zes 's middags verschijnt een BSB-er die in de bus stapt en hem vervolgens wegrijdt. De onopvallende Mazda 323 (Whisky 10) neemt de plaats in. De BSB vertrekt naar Baarn.

- »Gaan we lekker in colonne terug.«
- »Joepie.«

DE BSB

Over de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB), een onderdeel van de marechaussee, is redelijk wat geschreven maar dat beperkte zich tot een klein aantal onderwerpen. Zo is in elk artikel te vinden over welk pistool de BSB beschikt, maar wat nu precies de taken en bevoegdheden van deze eenheid zijn blijft meestal vaag. Dat is niet verwonderlijk. De meeste aandacht voor de BSB ontstond naar aanleiding van de deelname aan enkele grootschalige ontruiming van kraakpanden begin jaren tachtig. Bij deze ontruiming werd door de marechaussee bijstand verleend aan de politie. De critici richtten zich destijds voornamelijk op de inzet van een legeronderdeel (de marechaussee) tegen de burgerbevolking. Slechts sporadisch werden andere gevallen bekend waarbij de BSB is ingezet. Dit is kenmerkend voor dit soort eenheden; zij werken nu eenmaal liever in het verborgene.

Op basis van onze ervaringen willen we hier het functioneren van de BSB nog eens kritisch bekijken.

Wat is de BSB en wat zijn haar taken? Om een antwoord op deze vraag te geven is het noodzakelijk vast te stellen wat de BSB niet is. In de eerste plaats is de BSB geen arrestatie- of observatieteam van de gemeente- of rijks politie, hoewel er vele overeenkomsten zijn. Ook is de BSB niet hetzelfde als een Bijzondere Bijstandseenheid (BBE). De BBE's zijn geen continu functionerende teams, zij komen slechts incidenteel in actie en hebben louter ondersteunende taken.

BBE: DE TERREURBESTRIJDERS.

In het begin van de jaren zeventig maakt Nederland kennis met het eerste naoorlogse politieke geweld: de bestorming van de woning van de Indonesische ambassadeur door Zuidmolukse jongeren (1970) en enkele Palestijnse bomaanslagen. Er bestond toen nog geen beleid voor de terreurbestrijding en de politie was er in het geheel niet op voorbereid.

Maar het is vooral de Palestijnse aanslag op de Olympische Spelen van München in 1972 die van grote invloed is geweest op de totstandkoming van een beleid voor de terreurbestrijding. Premier Biesheuvel kondigde in 1973 in de zogenaamde 'terreurbrief' de oprichting aan van een aantal speciale eenheden: de Bijzondere Bijstandseenheden (BBE's). Drie van deze eenheden willen we hier noemen:

BBE-Rijkspolitie (BBE-RP): Een eenheid van 50 scherpschutters van de Rijkspolitie. Zij worden gedeeltelijk in Engeland opgeleid.

BBE-Krijgsmacht (BBE-K): Een eenheid scherpschutters uit diverse legeronderdelen. Het commando en de training worden verzorgd door de marechaussee. Oefeningen vinden maandelijks plaats op het ISK (Infanterie Schietkamp) op de Veluwe.

BBE-Mariniers (BBE-M): Een eenheid mariniers gespecialiseerd in 'close-combat' (zgn. man-tot-man gevechten). Deze eenheid voert de feitelijke bestormingen uit bij gijzelingen en kapingen. Het alarmpeleton van de BBE-M is gelegerd in de marinierskazerne in Doorn.

De taakomschrijving van de BBE's is nauwkeurig in de wet vastgelegd. Voor de inzet van BBE's is ministeriële toestemming vooraf vereist. Van wat we weten over het werk van de BBE's komt het grootste deel neer op de beëindiging van gijzelingen en vergelijkbare situaties. De meest belangrijke inzet van BBE's was tijdens de Zuidmolukse akties bij De Punt en in Bovensmilde (1977) en in Assen (1978). Het waren toen de mariniers die de bestorming uitvoerden, onder dekking van de diverse scherpschutters en pantserwagens van de marechaussee. De BBE-scherpschutters worden ook regelmatig ingezet bij de beveiliging van bezoeken van buitenlandse regeringsleiders aan Nederland.

Ondanks de strakke regelgeving wordt er toch af en toe iets bekend over onregelmatigheden bij de inzet van BBE's. Spraakmakend was de inzet van de BBE-Rijkspolitie bij de beëindiging van de gijzeling van landmachtkolonel C. van de Kieft.

Op 22 juni 1989 werd van de Kieft bij een tankstation op de A12 bij Arnhem in zijn auto gegijzeld gehouden door een Duitse verslaafde. Het arrestatieteam Oost van de Rijkspolitie en een tweetal scherpschutters van de BBE-RP hielden de auto onder schot. Bij de beëindiging van de gijzeling kwam de kolonel om het leven door twee schoten van een BBE-scherpschutter. Deze schoten waren bedoeld voor de gijzelnemer. Uit later onderzoek werd duidelijk dat alle regels met voeten waren getreden. De BBE-RP bleek zonder de vereiste toestemming te hebben opgetreden en werden ook zonder toestemming door het arrestatieteam een drietal automatische wapens gebruikt. Last but not least maakte de scherpschutter zonder toestemming gebruik van hollow-point munitie. Deze kogels veroorzaken een zeer grote wond en zijn volgens internationale verdragen verboden. De toenmalige Minister van Justitie, Korthals-Altes gaf de volgende verklaring: "*Internationale verdragen op dit gebied zijn slechts bindend in geval van oorlog tussen betrokken landen en gelden niet voor situaties als die waarin de BBE wordt ingezet*" (Trouw 27-10-1989).

Het tweede voorbeeld, de inzet van scherpschutters tijdens de ontruiming van een kraakpand aan de Prins Hendrikkade in Amsterdam, is om twee redenen interessant. Het laat zien dat de regels vaker omzeild worden. Het is daarnaast

van belang omdat lange tijd werd gedacht dat het hier de inzet van BSB-ers betrof.

Bij de ontruiming van de Prins Hendrikkade op 19 augustus 1980 werden vier marechaussees, ex-leden van de BBE-Krijgsmacht, ingezet als scherpschutters op een hoogwerker. Daarnaast was er veel marechaussee in ME uitrusting aanwezig. De scherpschutters moesten de overige marechaussees en politieagenten beschermen tegen molotov-cocktails. Hoe hun precieze taakomschrijving luidde, het raken van molotovs dan wel de gooiers daarvan, is niet duidelijk. Omdat zij geen deel meer uitmaakten van een BBE (ze waren immers ex) was hier geen ministeriële goedkeuring nodig. Aanvankelijk werd in de pers geopperd dat de scherpschutters van de BSB afkomstig waren. De BSB werd echter ingezet voor de feitelijke ontruiming van het kraakpand. Zij werden samen met een Bratra-team van de politie met containers op het dak van het kraakpand gehesen.

De BSB-ers zijn ook geen gespecialiseerde scherpschutters, hun schietopleiding concentreert zich op het reactieschieten (snel trekken van het pistool, korte schootsafstand). Tenslotte kan van foto's van de ontruiming worden afgeleid dat de ingezette scherpschutters te oud waren om als leden van de BSB te kunnen optreden.

Over het op deze wijze inzetten van automatische wapens is in de media én in de Tweede Kamer veel te doen geweest. Voor velen was het een nieuw bewijs dat de marechaussee er aparte, nogal eigenzinnige ideeën over reibestrijding op nahoudt.

NAAR DUITSLAND

Bij de oprichting van de BSB diende de in Duitsland opererende anti-terreureenheid GSG 9 als voorbeeld. In december 1975 werden de eerste vijf marechaussees voor zeven maanden naar de GSG 9 basis in Sankt Augustin gestuurd voor een opleiding tot instructeur. Zij zouden de toekomstige stafleden en instructeurs van de BSB worden. Timmermans, de eerste commandant van de BSB en belast met de opzet, was afkomstig uit de landmacht en speciaal hiervoor naar de marechaussee gehaald. De opleiding die zij kregen in Duitsland was identiek aan die van de leden van de GSG 9 zelf en bestond voornamelijk uit schieten en het ongewapend gevecht. Ook werd er getraind in observatie-technieken. Tegelijkertijd werd op de school van de marechaussee in Apeldoorn (OCKMar: Opleidings Centrum Koninklijke Marechaussee) gewerkt aan de lichamelijke conditie van de eerste lichte BSB-ers. Na terugkeer van de instructeurs uit Duitsland werd in augustus 1976 gestart met de feitelijke oprichting en training van de BSB. In deze periode werden al enige opdrachten uitgevoerd zoals de ontruiming van het Zuidmolukse barakkenkamp in Vaassen (oktober 1976), de beveiliging van de Canadese ambassadeur (januari 1977) en beveiliging van diverse binnen- en buitenlandse militaire hotemetoten. Na zeven maanden trainen en evalueren kreeg de BSB zijn definitieve vorm. Het is dan maart 1977.

GSG 9

Na de aanslag van het Palestijnse commando 'Zwarte September' op de leden van het Israëliësch Olympisch team in 1972 in München besloot de Duitse regering een speciale landelijke eenheid op te zetten. De nieuwe eenheid, Grenzschutzgruppe 9 (GSG 9), werd ondergebracht bij de Bundesgrenzschutz (BGS), een para-militair onderdeel voor de grensbewaking. De GSG 9 werd gevestigd op een kazerneterrein van de BGS in Sankt Augustin in de buurt van Bonn. Ulrich Wegener, die eerst enige tijd trainde bij de Israëliësch parachutisten, werd de eerste commandant. Tegenwoordig bestaat de GSG 9 uit 200 man (anti-terreureenheden bestaan uitsluitend uit mannen), onderverdeeld in een staf, een opleidings- en verzorgingsonderdeel en de operationele eenheden: de SET's (Spezialeinsatztrupp). Een SET is een vaste en ondeelbare eenheid van vijf man. Opdrachten worden door een of meer van de 24 SET's uitgevoerd. Ze worden ingezet tegen terroristische groepen (bestormingen bij gijzelingen etc.), zware geweldsdelicten, persoons- en objektbeveiliging en rellen en demonstraties. De GSG 9 kan worden gezien als een optelsom van de Nederlandse BSB én BBE. De GSG 9 beschikt over al het denkbare materieel. Helikopters, gepantserde wagens en verscheidene automatische vuurwapens zoals de Heckler & Koch 33/SG1 (scherpschuttersgeweer) en de PSG 1 (scherpschuttersgeweer met infraroodzoeker). Op dit moment is de commandant Anselm Weygold.

Eén van de bekendste opdrachten van de GSG 9 was de bestorming van de door een Palestijns commando gekaapte Lufthansa-boeing in 1977 in Mogadishu, Somalië. Alle passagiers kwamen er levend vanaf, dit in tegenstelling tot de kapers, die allen werden gedood. Duitsland heeft met de GSG 9 een voorbeeldfunctie voor veel landen en bedrijft dan ook een ware kennisexport. De GSG 9 hielp Somalië, Saudi-Arabië, Singapore, Zuid-Afrika en Nederland bij het opzetten van soortgelijke eigen eenheden. Daarnaast zijn er regelmatig contacten met bijvoorbeeld de Engelse SAS, de Zwitserse Enzian, de Amerikaanse SFD-Delta en de Oostenrijkse GEK. Een verhaal apart is de hulp die Turkije kreeg bij de oprichting van de 'Zwarte Insekten'. De twee eerste teams van deze eenheid werden in Duitsland door de GSG 9 opgeleid. De Zwarte Insekten bestaan uit ongeveer 1500 manschappen. Het is dan ook niet zozeer een anti-terreureenheid in Westeuropese zin, maar een gespecialiseerde commando-eenheid die ook deelneemt aan de binnenlandse oorlog tegen de PKK in Koerdistan. De 'Zwarte Insekten' wordt daarnaast ingezet voor liquidatie van vakbonds- en oppositieleiders.

OBSERVATIE- EN ARRESTATIETEAM

In een interview met het defensietijdschrift de Legerkoerier (mei 1982) gaf de toenmalige commandant van de BSB, kapitein M. Robers, als reden van de oprichting van de BSB de treinkapingen bij Wijster en De Punt. Dat is onzin.

De kapingen vonden plaats nadat het besluit tot oprichting van de BSB was genomen. Een eenvoudige vergelijking van data schept duidelijkheid. De treinkaping bij Wijster duurde van 2 tot 14 december 1975, de kaping bij De Punt van 23 mei tot 11 juni 1977. Al in maart 1975, driekwart jaar voor de eerste treinkaping, bracht een aantal hoge officieren van de marechaussee een bezoek aan de Duitse anti-terreureenheid GSG 9 in Sankt Augustin. Hierop volgde eind 1975 een tegenbezoek van de commandant van de GSG 9, Ulrich Wegener. Hij kwam naar Nederland om tijdens de jaarlijkse 'Wapendag' voor het marechaussee-kader een praatje te houden over het functioneren van zijn eenheid. De bezoeken over en weer resulteerden op 2 december 1975 in het afreizen van vijf marechaussees, de kern van de toekomstige BSB, naar Sankt Augustin voor het volgen van de opleiding aldaar.

Het besluit om de BSB op te richten is dan ook al voor de treinkapingen gevallen en in elk geval niet later dan begin 1975. Dat de uitzending naar Duitsland op dezelfde dag plaatsvond als het begin van de treinkaping bij Wijster is toeval maar zal voor de betrokken BSB-ers ongetwijfeld een grote symbolische betekenis hebben gehad.

In werkelijkheid is de BSB nooit opgericht vanwege een binnenlandse terrorisme dreiging zoals de treinkapingen, laat staan dat ze is opgericht om bij kapingen in te grijpen. Deze taak is exclusief voorbehouden aan de Bijzondere Bijstandseenheden. Wel zijn er aanwijzingen dat de marechaussee begin jaren zeventig te maken kreeg met een stijgende behoefte aan persoonsbeveiliging. In dit verband mag ook de verijdelde poging tot gijzeling van koningin Juliana niet onvermeld blijven. In maart 1975 werden in verband hiermee in Arnhem tien Zuidmolukkers gearresteerd.

Deze en andere riskante opdrachten werd te zwaar geacht voor het gewone personeel van de marechaussee wat een belangrijke reden kan zijn geweest om de oprichting van een speciale eenheid te overwegen. Dat verklaart ook de naam Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten.

Met de oprichting van de BSB kon de marechaussee tevens beschikken over een eigen observatie- en arrestatieteam. Een ander belangrijk punt is de uitdrukkelijke wens van de marechaussee meer te zijn dan militaire politie alleen. Al tientallen jaren probeert de marechaussee nieuwe taken te bemachtigen die haar dichter in de buurt brengen van de civiele politie. In dat kader heeft de marechaussee zichzelf ook aangeprezen als terreurbestrijder. De uitspraak van kapitein Robers dat de BSB is opgericht naar aanleiding van de treinkapingen zullen we dan ook maar opvatten als wishful thinking.

De BSB is bestemd voor de hardere en moeilijkere taken van de marechaussee en laat zich het best omschrijven als een militaire versie van een gecombineerd observatie- en arrestatieteam. Het is niet geheel duidelijk of al deze functies ook vanaf de oprichting zijn uitgevoerd. Met name het functioneren als observatieteam zou van recente datum kunnen zijn. Hoewel de gewone politie al veel lan-

ger over dergelijke gespecialiseerde teams beschikte moest de recherche van de marechaussee het zonder doen. Voor observaties en zware arrestaties moest de marechaussee bijstand aanvragen bij de OT's en AT's van de gewone politie. Naast deze observatie- en arrestatietaken voert de BSB uiteenlopende opdrachten uit zoals razzia's in molukse woonoorden, ontruiming van kraakpanden en persoonsbeveiliging.

Dit betekent echter niet dat de BSB identiek is aan observatie- en arrestatieteams van de politie. Concept en training van de BSB zijn wel degelijk naar model van de Duitse anti-terreureenheid GSG 9 ontwikkeld, zij het bescheidener in omvang en middelen. De combinatie van observatie- en arrestatietaken in één eenheid is daarnaast voor Nederland uniek. Voor de uitrusting van de BSB gelden ook allerlei beperkingen niet die wel aan AT's zijn opgelegd. Als militaire eenheid heeft de BSB bijvoorbeeld andere en krachtiger vuurwapens. Ook is voor de inzet van de BSB geen toestemming nodig van de minister zoals voor de BBE's, noch heeft de BSB speciale toestemming nodig voor het gebruik van automatische wapens zoals de AT's. Daarmee is de BSB een zware eenheid waarvan de inzet met bijzonder weinig regels en voorwaarden is omgeven.

ORGANISATIE

De BSB is een brigade die als enige in Nederland onder rechtstreeks commando van de commandant van de marechaussee staat. De BSB bestaat uit 40 man (1991). Tien daarvan behoren tot de staf, de rest is onderverdeeld in zes operationele groepen van ieder vijf man. Een groep is een op elkaar ingespeeld team en wordt bijna altijd als geheel ingezet. Een opdracht kan door een of meerdere groepen worden uitgevoerd. De leden van de operationele groepen zijn ongeveer 22 à 23 jaar oud als ze tot de BSB toetreden en blijven minimaal twee en maximaal vijf à zes jaar in de eenheid. De commandant van de BSB is een kapitein. Deze blijft tegenwoordig drie jaar in functie en stroomt daarna door naar het hogere kader van de marechaussee zoals de staf van de marechaussee in Den Haag of leidinggevende functies bij de opleidingsschool in Apeldoorn. Tegenwoordig is kapitein A.A. Peperkoorn de commandant. De plaatsvervangend commandant is een eerste luitenant: op dit moment is dat H.B. Poortier. Deze volgt de vertrekkende commandant op. Najaar 1993 wordt Poortier commandant. De BSB heeft een gestage groei doorgemaakt. Bestond de eenheid bij de oprichting nog uit 34 man, in 1984 was dat 36 en in 1991 40. Het aantal operationele groepen is gelijk gebleven want de BSB heeft nog steeds zes Range Rovers (een voor elke groep). De groei komt dan ook geheel voor rekening van de staf.

COMMANDANTEN BSB				
per 8-76	9-80	9-84	11-87	8-90
<i>Timmermans</i>	<i>Robers</i>	<i>DenBleijker</i>	<i>Fränzel</i>	<i>Peperkoorn</i>
samenstelling BSB		staf:	<i>1 kapitein commandant bsb</i> <i>1 eerste luitenant plaatsvervangend commandant</i> <i>1 onderofficier algemene dienst</i> <i>1 marechaussee chauffeur/radiotelefonist</i> <i>6 onderoff. opleiding/training/verzorging</i>	
		6 groepen:	<i>1 onderofficier groepscommandant</i> <i>1 onderofficier plaatsvervangend groepscommandant</i> <i>1 marechaussee chauffeur</i> <i>1 marechaussee radiotelefonist</i> <i>1 marechaussee specialist</i>	

Alle leden van de BSB krijgen dezelfde opleiding en zijn gelijkwaardig in inzetbaarheid. De bovenvermelde functieaanduidingen hebben dan ook alleen betrekking op het operationele functioneren. De specialist is een uitzondering. Hij heeft wél extra kennis en vaardigheden zoals het werken met springstoffen, het geluidloos openen van diverse sloten en het forceren van openingen in gebouwen.

De BSB is het paradepaardje van de marechaussee. Een demonstratie van de BSB is dan ook een vast programmaonderdeel voor officiële bezoekers. Het budget en de uitrusting is ruim bemeten in vergelijking met andere brigades, zelf zeggen de BSB-ers altijd "*het beste van het beste*" te hebben. De hiermee gepaard gaande elite-vorming wekt soms afgunst en wrevel bij collega's in het land.

TOYS FOR THE BOYS

De BSB bezit een uitgebreide uitrusting. Ze zijn bewapend met de revolver Smith & Wesson .357 inch combat magnum, het pistool Heckler & Koch P9S en de pistoolmitrailleur UZI. Revolver en pistool worden gedragen in een zogenaamd combatholster: een open holster dat een sneller gebruik van beide wapens mogelijk maakt. Beide wapens worden doorgeladen gedragen, hetgeen bij de gewone politie verboden is. De Smith & Wesson revolver is bijzonder krachtig en schiet met speciale munitie zelfs dwars door het motorblok van een auto. Een dergelijk wapen is nergens bij de politie in Nederland in gebruik. Voor het scherpshieten wordt de Heckler & Koch 33/SG1 met telescoopvizier gebruikt.

Bij het binnendringen in gebouwen heeft de BSB de beschikking over de stun grenade. Deze granaat heeft een desoriënterende werking door zijn harde knal en grote luchtverplaatsing. Ook AT's maken er gebruik van. Voor het transport beschikt de BSB over zes Range Rovers, uitgevoerd in marechaussee-blauw en voorzien van zwaailichten. Kenmerk van deze auto is dat hij zowel snel als terreinwaardig is. Iedere groep (vijf man) kan met complete uitrusting in een eigen Range Rover. Dit zijn overigens de enige Range Rovers die de marechaussee heeft. De BSB beschikt verder over gepantserde personenauto's voor het beveiligings- en arrestatiewerk, gewone middenklassers voor het volgen en een observatiebus. Overige uitrustingsstukken zijn kogelvrije vesten, bomverkenningmateriaal, Sky Genie (hulpmiddel rond de heupen voor afdalingen langs gevels), nachtkijkers en fotoapparatuur met telelenzen. BSB-ers hebben zwarte helmen met kogelvrij vizier. Hieraan konden ze herkend worden tijdens ontruimingen van kraakpanden, de ME van politie en marechaussee heeft namelijk witte helmen. Communicatie vindt plaats met de mobilfoon LTS (in de auto), de portable mobilfoon Storno (kan op de rug gedragen worden) en de portofoon Motorola. De Motorola kan voorzien worden van een rechercheset voor onopvallend gebruik: een draadloze verbinding tussen de portofoon en een minuscuul oorknopje. De BSB heeft vijf eigen portofoonfrequenties: 448.760, 449.200, 449.380, 449.520 en 449.940 MHz. Soms wordt ook 448.900 MHz als een BSB frequentie aangeduid, deze behoort echter toe aan de marechaussee op Schiphol. De BSB-frequenties liggen in het gebied tussen de 440 en 450 MHz waar defensie al haar portofoonfrequenties heeft ondergebracht, waaronder ook de luchtmachtbewaking. Zo maakt de bewaking van vliegveld Deelen gebruik van 446.675 MHz.

De auto's van de BSB beschikken over een mobilfoon met de 12 marechaussee kanalen (81.280 t/m 81.920 MHz). Hiermee kan onder meer met de centrale verkeerspost van de marechaussee in Driebergen gecommuniceerd worden, die over een landelijk communicatienet op 81.920 MHz beschikt. Dit kanaal wordt gebruikt wanneer de afstand tussen de auto's onderling of met de basis erg groot is. In andere gevallen gebruikt men ook wel de plaatselijke marechaussee frequentie en communiceert dan in bedekte termen tussen het normale verkeer door. Binnen de eigen groep zijn de afstanden zeer klein en volstaat de portofoon. Alle communicatie verloopt in klare taal (=verstaanbaar, niet elektronisch bewerkt) maar dan wel in code. Recentelijk wordt op de mobilfoon af en toe gebruik gemaakt van een geavanceerd type scramble (spraakversluitingsapparatuur) wat meeluisteren van derden onmogelijk maakt. De BSB beschikt ook over autotelefoons. In de praktijk, en dan in het bijzonder tijdens een mobiele operatie, worden zowel portofoon, als mobilfoon en autotelefoon gebruikt.

In tegenstelling tot de codenamen (Llama, MEK, etc.) die bij het portofoonverkeer worden gebruikt, gebruiken de BSB-ers voor communicatie over de mobilfoon roepnummers. Er blijken meer roepnummers dan BSB-ers te zijn wat er op duidt dat de nummers niet persoons- of voertuiggebonden maar functiegebonden zijn. Het zijn de nummers 40 t/m 49 gevolgd door een letter: bijvoorbeeld 41E (spreek uit :vier een ekko). Er zijn ook andere onderdelen van de marechaussee die roepnummers tussen de 40 en 49 gebruiken. Deze worden echter gevolgd door een ander nummer: bijvoorbeeld 40.21. De parketgroep van de krijgswaard in Arnhem (gevangenenvervoer) heeft ook nummers in de 40-serie maar voor de duidelijkheid wordt (niet altijd) Arnhem erbij genoemd: bijvoor-

beeld de Arnhem 43. Om het nog ingewikkelder te maken zijn er ook BSB-roepnummers zonder letter erachter: bijvoorbeeld de 42. Deze wordt dan opgeroepen als de BSB-42 of Baarn 42. De basis van de BSB in Baarn heeft roepnummer 00 (spreek uit: zero zero). De basis wordt ook wel base of co-post genoemd.

LOTJE

Naast de twee BSB-operaties die eerder zijn beschreven, is er een derde die weliswaar niet in verband staat met anti-militarisme maar om zijn details toch bijzonder interessant is. Het betreft een meerdaagse observatie in Baarn.

De observatie in Baarn (vlakbij de basis van de BSB) gaf veel informatie over de 'dagelijkse' gang van zaken tijdens zo'n operatie. Ongeveer drie of vier auto's en een observatiebus hielden tegelijkertijd verschillende punten in de stad in de gaten. Via het plaatselijke marechausseekanaal (81.880 MHz) werd onderling en met de basis gecommuniceerd: korte zakelijke mededelingen in code. Voor zover er geen bijzonderheden waren met betrekking tot de geobserveerde personen (zulu 1 t/m 4) hielden de BSB-ers zich vooral bezig met de aflossing. De aflossing van de man in de observatiebus (code: 'windy rich') eiste de meeste aandacht. Niet alleen het tijdstip, ook de plek waar gewisseld werd was een punt van aandacht (code: 'switchboard'). De observatiebus moest eerst worden weggereden om op een andere plek de wisseling te laten plaatsvinden. Daarna kon de bus weer terug. De observatiebus heette in het mobilfoonverkeer de operationele post, ook wel O.P. of Oscar Pappa. Opmerkelijk is dat, in tegenstelling tot observatieteams van de politie die de positie van hun basis tot het uiterste geheimhouden, de BSB-ers op hun dooie gemak naar de basis terugrijden. Het wordt meestal zelfs aangekondigd met:

»We gaan nine-one zero zero.«

Dat betekent: we gaan richting basis.

Ook hadden ze er geen moeite mee de gemeentepolitie van Baarn in de arm te nemen als dat zo uitkwam. Tijdens de observatie werd in de buurt van het huis van de geobserveerde een auto gezien waarvan de BSB-ers het kenteken niet konden lezen. Aan twee agenten van de gemeentepolitie, die een paar honderd meter verder een brommer controleerden, werd gevraagd of zij misschien het nummerbord hadden gezien.

De BSB maakte een flink aantal foto's tijdens deze observatie. Er werden twee 'containers' (fotorolletjes) afgeleverd bij de 'Delta Lima Bravo'. DLB is de afkorting voor een 'death-letterbox'. Een death-letterbox (dode postbus) is een kleine geheime bergplaats: een muur met een losse steen of een kuiltje met een tegel erop. In de bergplaats kunnen berichten of kleine voorwerpen verstopt worden. Twee personen die om reden van veiligheid geen ontmoeting met elkaar willen hebben kunnen met behulp van een DLB bijvoorbeeld berichten aan elkaar doorgeven. In dit geval wordt met de DLB het doorgeefluikje van de observatiebus bedoeld. Dit luikje heeft precies dezelfde functie als een echte DLB: het uitwisselen van materiaal zonder zichtbaar contact.

»We hebben twee containers overhandigd bij de Delta Lima Bravo.«

Eerlijk is eerlijk, de BSB doet echt z'n best een professionele indruk te wekken. Over het algemeen hielden de BSB-ers zich strak aan het codegebruik. Zeker nadat de commandant via de mobilfoon enige vermaningen heeft uitgesproken:

»We zijn hier met serieus werk bezig!«

Alsof hij alle scannerluisteraars in de wijde omtrek wilde wakker schudden. Toch ging na vier volle dagen in actie te zijn geweest, de eerste straatnaam door de ether. En passant werd ook nog eens de positie van de observatiebus prijsgegeven.

Het codegebruik nam zo nu en dan werkelijk hilarische vormen aan. Wat hiervan te denken:

»41 Alfa 91 T.Amon voor twee Sierra Alfa groot.«

Het betekent dat auto 41A richting Toetanchamon gaat voor twee grote ShoarmA. Grillroom Toetanchamon waar BSB-ers hun fast-food halen ligt aan de Dillenburglaan 16 in de buurgemeente Soest. Als je er zelf wel eens gaat eten dan moet je maar eens goed opletten wie hier broodjes komen afhalen.

Bijzonder is het verhaal over Lotje. De observatiebus stond tijdens deze operatie in Baarn op een parkeerterrein bij de magic box (=huis van geobserveerde). Toevallig waren er op dat moment ook twee mensen op zoek naar hun hond Lotje. De twee zwierven over het parkeerterrein en riepen "Lotje, Lotje..!". Om een of andere reden werd hun aandacht getrokken door de observatiebus. Ze probeerden er zelfs in te kijken! De BSB-er in de bus zal een aantal benauwde minuten hebben beleefd. Wat die twee mensen precies hebben gezien is onbekend. In elk geval was het voor hen, oplettende burgers die geen gerotzooi op hun parkeerterrein wensen, ernstig genoeg om de gemeentepolitie van Baarn te bellen die vervolgens een kijkje wilde gaan nemen. De auto van de politie werd echter opgevangen door BSB-leden die verderop stonden. Een observatiebus wordt namelijk nooit zomaar alleen neergezet, er zijn altijd andere auto's in de buurt voor incidenten als deze. De politieagenten werden teruggestuurd en de observatie kon ongehinderd doorgang vinden.

»Onze plek is nog wel safe.«

Wel werd verzocht via de gemeentepolitie de personalia van de twee inwoners van Baarn na te trekken. De BSB wilde weten of de twee misschien toch iets met de observatiezaak hadden te maken. Met andere woorden, de BSB-ers waren bang dat ze stuk waren gegaan en dat het zoeken naar Lotje slechts een voorwendsel was geweest om in de bus te kunnen kijken. En zo kwamen twee oplettende burgers uit Baarn in een dossier terecht.

SCHIETEN, RENNEN EN KLIMMEN

Nieuwe BSB-ers worden geworven onder leden van de marechaussee. Dit gebeurt op basis van vrijwilligheid. Vereisten zijn een goede fysieke en mentale conditie, teamgeest en goede sociale en communicatieve eigenschappen. Sollicitanten worden eerst uitgebreid voorgelicht over het werk van de BSB waarna een deel al vrijwillig afhaakt. Kennelijk is ook binnen de marechaussee weinig

bekend over de BSB.

Na uitgebreide keuringen begint een basisopleiding van vijf en halve maand. Gedurende deze periode vallen ook nog eens deelnemers af. In 1986 bleven van de 65 sollicitanten uiteindelijk 10 nieuwe BSB-ers over (Ons Wapen 24 april 1987).

De basisopleiding kent drie zwaartepunten. Sport, bestaand uit veldloop, conditietraining, hindernisbaan, touwbaan, turnen en spel neemt 30% van de opleiding voor haar rekening. Aan de schietopleiding, wordt ook 30% van de totale opleidingstijd besteed. Hierbij concentreert men zich op het reactieschieten en moet de schutter in staat zijn om binnen een seconde het wapen te trekken en een gericht schot af te geven. Het ongewapend gevecht, dat voornamelijk uit karate bestaat wordt 25% van de opleidingstijd beoefend. Er wordt getraind in afweer tegen messen, wurgstokjes en fietskettingen. De overige opleidingstijd wordt besteed aan de volgende onderwerpen: binnendringen in huizen (deuren opblazen etc.) eventueel met steun van pantservoertuigen, VIP-beveiliging, bomverkenning, rijvaardigheid en slipcursus, kennis van sloten en het openen daarvan, verbindingen, EHBO en kennis van 'subversieve en terroristische groeperingen'. Voor dit laatste beschikt de BSB over een eigen kleine bibliotheek. Over belangrijke gebeurtenissen schrijven BSB-ers een scriptie, zoals bijvoorbeeld de ontvoering van de Duitse werkgeversvoorzitter Schleyer, door de RAF in 1977.

Het onderdeel slot en sleutel (alles over sloten zonder gebruikmaking van sleutels) wordt verzorgd door de rechterschool van de marechaussee in Apeldoorn. Na de basisopleiding worden kennis en vaardigheden op peil gehouden: voortdurende bijscholing bij andere marechaussee onderdelen of specialisten daarbuiten.

De BSB oefent samen met de pantserwagenpeletons (pawpel: blauwe M-113's met lichte bewapening) van de marechaussee onder andere op de vliegbasis Valkenburg. Ook oefende de BSB samen met de mobiele eenheid van de marechaussee op het Infanterie Schietkamp Oostdorp. Het ISK is een groot oefenterrein op de Veluwe, waar een klein dorpje is nagebouwd. Bij deze oefening voerde de BSB de feitelijke bestorming van het 'gekraakte' Oostdorp uit. Zelf is de BSB niet zo weg van Oostdorp: "...omdat veelal deuren in de objecten ontbreken en als ze al aanwezig zijn draaien ze in een voor ons onlogische richting" (Ons Wapen 24 april 1987). De BSB verzorgt ook de opleiding tot VIP-begeleider van ander marechaussee personeel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de stun grenade. Dat deze dingen niet zo ongevaarlijk zijn bleek in 1989 toen een cursist op het mobilisatiecomplex Maartensdijk zwaar gewond werd afgevoerd na een ongelukje met een stun grenade.

De BSB-ers kunnen Nederlandse collega's ontmoeten op de zogenaamde Combat Team Competition (CTC) die naar Duits voorbeeld in Nederland wordt georganiseerd. In april 1989 werd aan deze sportwedstrijd in Den Helder deelgenomen door diverse AT's, de BSB, de luchthavenpolitie, de groep Diane van de Belgische Rijkswacht, de BBE-Mariniers en de amfibische sectie van de mariniers. De teamcoach van het Rotterdamse AT gaf te kennen zich vergist te hebben in het fanatisme van vooral de BSB die "komt om te winnen en 's avonds aan de bar het slechtst scoort" (Defensiekrant 27 april 1989).

De BSB onderhoudt graag goede contacten met buitenlandse collega's. Op de

eerste plaats natuurlijk met de GSG 9. Ze gaan bij elkaar op bezoek en wisselen personeel uit. BSB en GSG 9 oefenden in september 1982 en mei 1984 op grote schepen in de Eemshaven bij Delfzijl. Het ging hierbij om benaderings- en doorzoekingstactieken vanaf het water en vanuit de lucht. De GSG 9 brachten daartoe twee helikopters mee. Ook het Speciale Interventie Eskadron van de Belgische Rijkswacht 'Diane' nam deel aan de oefeningen. De oefeningen in de Eemshaven hielden verband met Amerikaanse munitietransporten naar deze haven. Hiertegen bestond veel weerstand en er vonden verschillende antimilitaristische akties plaats in een poging de transporten te saboteren. De BSB, de GSG 9 en Diane werden ingezet bij de bewaking van de haven en schepen en de beveiliging van de verdere transporten per trein naar Duitsland.

De verschillende teams ontmoeten elkaar ook regelmatig bij de in Duitsland door de GSG 9 georganiseerde Combat Team Competition. Hierbij komen teams uit heel Europa en de USA een aantal dagen schieten, rennen en klimmen. Deze bijeenkomsten zijn beslist meer dan alleen een wedstrijd. De voormannen van de diverse teams nemen bij dit soort gelegenheden alvast een voorschot op de politieke besluitvorming. Voormalig commandant van de GSG 9, Ulrich Wegener, verklaarde tijdens de CTC in Duitsland in 1983: *"Schon morgen kann es notwendig sein, auf internationaler Basis mit einem internationalem Team den Terror zu bekämpfen - da brauchen wir unbedingt die internationalen Kontakte"* (Die Welt 30 mei 1983).

In hoeverre de BSB nu nog opleiding krijgt in het buitenland is onbekend. Wel zijn in het verleden de mogelijkheden daartoe onderzocht. In november 1978 verbleef plaatsvervangend commandant van de BSB, M. Robers, samen met een officier van de staf van de marechaussee drie weken in de USA. Er werd daarbij vooral naar de SWAT-teams van de FBI gekeken (SWAT= Special Weapons And Tactics). Dit zijn een soort AT's die bestaan uit ex-militairen. Voor zover bekend had dit bezoek geen vervolg.

DE BASIS IN BAARN

Vlak na de oprichting was de BSB gevestigd in Apeldoorn bij de opleidingschool. In mei 1977 betrokken ze een paar prefab barakken op het terrein van Fort de Bilt, Biltstraat 216 in Utrecht. Daarmee was de BSB centraal in Nederland gelegerd, met directe toegang tot snelwegen in alle richtingen. Fort de Bilt ligt aan de ooststrand van Utrecht en wordt doorsneden door de Biltstraat die het terrein verdeelt in een noordelijke en zuidelijke helft. Het noordelijke deel is een schietbaan. Op de zuidelijke helft staan een aantal gebouwen: onder andere van de brigade en het district Utrecht van de marechaussee. De barakken voldeden natuurlijk niet als permanente behuizing. In december 1980 kwam dan ook op het zuidelijke deel van Fort de Bilt een nieuwbouwcomplex gereed: paviljoen B. Het gebouw wordt omsloten door een aarden wal en omvat de gehele oostelijke helft van het terrein. Het bevat een sportzaal, een documentatiecentrum en op zolder de bar van de BSB. Hier hingen de 'totems' van de BSB: RAF 'fahndungs' posters, kraakaffiches en de bij de ontruiming buitgemaakte krakersvlag van de Piersonstraat. Voor schietoefeningen maakten ze vanaf februari 1978 gebruik van de gloednieuwe schietbioscoop van de brigade Soestdijk. De BSB-ers kwa-

men erg veel op deze brigade in Baarn, niet alleen voor schietoefeningen maar ook om demonstraties van eigen kunnen te geven aan diverse binnen- en buitenlandse hotemetoten.

In de openbaarheid was het nog niet bekend dat de BSB Fort de Bilt heeft verlaten. In 1990 is de BSB verhuisd naar het terrein van de brigade Soestdijk in Baarn, aan de Amsterdamsestraatweg 13. Het doorkiesnummer van de BSB is 02154-81357 ("*Wachtmeester Wissink, BSB*"). De basis van de brigade Soestdijk en de BSB ligt pal tegen de noordkant van paleis Soestdijk aan en wordt omgeven door veel bos. Via de Amsterdamsestraatweg is het slechts drie kilometer rijden naar de snelweg A1. De reden voor de verhuizing is onbekend maar de aanwezigheid van een moderne schietbioscoop en voldoende bos om in te trainen zullen ongetwijfeld een rol hebben gespeeld. Ook is het mogelijk dat de BSB vanuit een wat anoniemere positie wilde gaan werken, de aanwezigheid van de BSB op Fort de Bilt was immers algemeen bekend. Paviljoen B op Fort de Bilt is inmiddels gerenoveerd en in gebruik genomen door de Centrale Recherche van de marechaussee (CRKMar) die haar kantoor in Den Haag heeft verlaten.

RAZZIA'S, ONTRUIMINGEN EN OBSERVATIES

Door het systematisch verzamelen van kranteberichten, blaadjes van defensie en brochures van krakers en anti-militaristen is het mogelijk enig inzicht te krijgen in de inzet van de BSB. Het beeld blijft echter incompleet omdat bijvoorbeeld observaties nooit vermeld worden.

Een groot deel van de BSB inzet bestaat uit beveiligingswerk. Zo werden in 1982 56 persoonbeveiligingen en 6 beveiligingen van bijeenkomsten uitgevoerd (jaarsverslag marechaussee 1982). Ze beveiligden een bijeenkomst van de Socialistische Internationale in het Marriot Hotel in Amsterdam in 1977 en de Olympische Spelen voor gehandicapten in Arnhem in 1980 (waarschijnlijk betrof het vooral het Israëliëse team). Opmerkelijk is dat de BSB in juni 1977 meereed op de trein Arnhem-Winterswijk ter voorkoming van een mogelijke kaping. Dat de BSB op die manier zich tóch met treinkapingen heeft bezig gehouden geeft aan dat in de taakverdeling tussen BSB en BBE een vaag overgangsgebied bestaat. Omstreeks 1980 heeft de BSB de normale marechaussee begeleiding van de waardetransporten van de Nederlandsche Bank versterkt in verband met een mogelijke overval. Tijdens de troonwisseling op 30 april 1980 beveiligde de BSB gasten in het Amstelhotel en werden observatiepunten rond de Dam bemand. In het marechausseeblad *Ons Wapen* wordt bijna teleurgesteld opgemerkt: "*Tot een inzet van deze eenheid als geheel, met een voor haar passende opdracht, is het niet gekomen*" (*Ons Wapen* 26 juni 1980).

In 1980 en 1981 werden overigens zeer regelmatig leden van de koninklijke familie door de BSB beveiligd, er zou steeds sprake zijn geweest van een 'verhoogde dreiging'. Uit het jaarverslag van de marechaussee van 1982 blijkt dat de BSB verscheidene malen bijeenkomsten van de krijgsraad in Arnhem heeft beveiligd. Waarschijnlijk betrof het processen tegen totaalweigeraars. Ook bij het bezoek van buitenlandse regeringsleiders wordt de BSB ingezet, bijvoorbeeld tij-

dens het bezoek aan Nederland van de Israëliëse premier Peres in 1986. Nog vaker komt de beveiliging van hoge buitenlandse militairen voor. Een deel van de BSB was aanwezig tijdens een vergadering van de Nuclear Planning Group (NPG) in het Kurhaus in Scheveningen in oktober 1988, waar alle ministers van Defensie en Chefs van Staven van de NAVO bijeenkwamen. Hoe doelmatig de marechaussee wel niet werkt onder dit soort omstandigheden blijkt uit een trots verslagje van de NPG dagen in Ons Wapen: 'dankzij' de strenge toegangscontrole kon een 'illegaal' in Nederland verblijvende Turk worden aangehouden toen hij zijn schoonmaakwerk in het Kurhaus wilde beginnen. De volgende dag werd hij op het vliegtuig gezet.

Een zeldzaam geval waarin iets bekend is geworden over een observatie door de BSB betreft het geval van een militair uit Rosmalen die een half jaar lang, met tussenpozen, door de BSB werd geschaduw. De in Duitsland (Seedorf) gelegde man zou gedurende enkele maanden ten onrechte een onkostenvergoeding voor woonkosten in het buitenland hebben ontvangen; in totaal een bedrag van 6704 gulden. Tijdens de rechtszitting van de krijgsraad in Arnhem kwamen de observatieverslagen op tafel met daarin informatie over het hele gezin van de militair, de bezoeken van de zoon aan zijn vriendin en de werkzaamheden van de echtgenote (Brabants Dagblad 20 september 1990).

Na de ETA aanslagen op het Aurora gebouw (30 juni 1990) en de Banco Bilbao de Vizcaya (6 juli 1990) in Amsterdam verleende de BSB met 14 man bijstand aan de gemeentepolitie bij de bewaking van Spaanse gebouwen in Amsterdam. Uit foto's in het Nieuws van de Dag (18 juli 1990) blijkt dat BSB-ers onder andere de woning van de Spaanse consul hebben bewaakt, ook met patrouille in een rubberboot op de Herengracht. Hoezeer de marechaussee gebrand is op dit werk blijkt wel uit het commentaar van een woordvoerder van de marechaussee over het waarom van de bijstand: "*Niet om de vakantieperikelen bij de Amsterdamse politie op te lossen, maar vanwege het feit dat wij de kwaliteit en middelen in huis hebben*" (Volkskrant 27 juli 1990).

DE RAZZIA'S IN ZUIDMOLUKSE WOONWIJKEN

In de zeventiger jaren werd tot drie maal toe een grote politie- en legermacht ingezet bij razzia's in Zuidmolukse woonwijken waarbij gezocht werd naar wapens en inlichtingen. De eerste keer gebeurde dit in 1970 in Capelle aan de IJssel. De andere operaties, waaraan ook de BSB deelnam, vonden plaats in 1976 en 1977. De juridische basis van deze razzia's werd later hevig bekritiseerd, omdat er weinig concrete verdenkingen tegen de bewoners bestonden. Met name op basis van etnische kenmerken werd hard opgetreden tegen een complete bevolkingsgroep.

14 oktober 1976. Politie en marechaussee, ondersteund door pantserwagens, voeren een ontruiming uit van een barakkenkamp van Zuidmolukkers in Vaassen. De woningen zijn volgens de rechter niet meer geschikt voor bewoning en moeten daarom worden ontruimd. De voltallig aanwezige BSB, doet gewapend met UZI's invallen in de barakken. Er worden twee vuurwapens gevonden.

9 en 10 september 1977. Tijdens de rechtszaak tegen de kapers van De Punt en Bovensmilde breken er rellen uit in Assen. De BSB doet een inval in het Zuidmolukse wijkgebouw Pattimura van waaruit geschoten zou worden. Er wordt een jerrycan met benzine gevonden. De volgende dag voeren de ME, de marechaussee en de BSB 'zuiveringsacties' uit in zowel Assen als Bovensmilde. ME en marechaussee zetten met pantserwagens de wijk af waarna de BSB huiszoekingen verricht. Er worden vuurwapens en veel 'documenten' in beslag genomen (zoals de administratie van de plaatselijke fanfare).

ONTRUIMINGEN VAN KRAAKPANDEN

Begin jaren tachtig heeft de marechaussee een aantal malen grootschalige bijstand verleend aan de politie bij het ontruimen van kraakpanden. De marechaussee trad daarbij op met ME, pantserwagens en de BSB. De BSB had twee functies: bescherming van het eigen personeel en optreden als 'stoottroep'. De BSB gaf bescherming aan o.a. Leopardtanks van de landmacht die ingezet werden als bulldozers bij het slechten van barricades. De tweede functie van de BSB was het feitelijk ontruimen van de panden samen met de Bratra van de politie.

3 maart 1980. Ontruiming van de Vondelstraat. 700 Marechaussees en een aantal Leopardtanks van de Genie voor het doorbreken van de barricades. De BSB en waterwerpers beschermen de tanks tegen molotov-cocktails.

19 augustus 1980. Ontruiming van de Prins Hendrikkade in Amsterdam. Grote marechaussee bijstand. De BSB doet samen met Bratra de feitelijke 'ontruiming' van het pand (er bleek niemand meer in te zitten). Vier ex-BBE-K-ers worden ingezet als scherpschutter.

23 februari 1981. Ontruiming van de Piersonstraat in Nijmegen. Grote marechaussee bijstand. De BSB beschermt de Leopardtanks en doet samen met de Bratra de inval in het pand. De avond voor de ontruiming wordt de kraakradio Rataplan tijdens een overval uit de lucht gehaald. De inventaris wordt kort en klein geslagen. De lezing dat het hier BSB betrof moet in twijfel worden getrokken. Deze stoelt alleen op de ruigheid van het optreden en op de deelname van de BSB aan de ontruiming van de Piersonstraat de volgende dag. Aangezien de overvallers overalls droegen met op de rug de letters 'politie' is het waarschijnlijk dat het hier een AT betrof. AT's hebben namelijk zulke overalls om tijdens vuurgevechten door collega's niet aangezien te worden voor een lid van de tegenpartij.

11 oktober 1982. Ontruiming van de Lucky Luyk. De BSB geeft wederom bescherming aan de Leopardtanks.

Bijzondere aandacht verdient nog Plan A. Vanaf eind 1979 heeft de BSB zes maanden gewerkt aan een plan ter ontruiming van het kraakpand de Grote Keijser in Amsterdam (Elsevier 25 april 1981). Volgens dit plan zou de voorgevel van het pand eruit gebeukt worden met een slopersbal waarna de BSB en pantservoertuigen van de marechaussee naar binnen zouden kunnen. Plan A had een puur militair concept: er kon geen sprake zijn van geweldsbeheersing. Leden van de Amsterdamse gemeentepolitie spraken later van een situatie waarbij de

BSB de planning en voorbereiding van een mogelijke ontruiming geheel had overgenomen. "*De marechaussee had de hele zaak naar zich toe getrokken*" aldus een Amsterdamse politiefunctionaris. Ter voorbereiding maakte de luchtmacht met een straaljager foto's en vervaardigde de Militaire Inlichtingendienst (MID) een maquette van het pand. Deze maquette stond in de kelder van het hoofdbureau van politie. De deelname van de luchtmacht en de MID geeft nog eens aan over welke enorme back-up de BSB beschikt bij haar operaties.

Er is nog een aparte categorie ontruimingën waarbij de BSB wordt ingezet. Het gaat hierbij om gekraakte militaire panden. Deze ontruimingën zijn een zaak van de marechaussee, er komt geen politie aan te pas. Voor zover bekend worden deze ontruimingën altijd door de BSB uitgevoerd.

3 februari 1980, Rotterdam: een tiental krakers betreft een verlaten dienstwoning van de marechaussee aan de Westersingel 13. De ontruiming door de BSB vindt de volgende dag plaats.

27 januari 1988, Utrecht: tijdens de landelijke kraakdag wordt het leegstaande Militair Hospitaal (het zogenaamde Duitse Huis) door ongeveer 100 krakers ingenomen. Met veel geweld wordt het pand door de BSB ontruimd. Er vallen aan de zijde van de krakers meerdere gewonden.

INZET BIJ ANDERE POLITIEKE AKTIES

3 en 4 maart 1978. Bij een grote demonstratie tegen de uitbreiding van het Ultra-Centrifuge project (UCN: een nucleaire verrijkingsfabriek) in Almelo was de beveiliging van het complex in handen van de marechaussee. De BSB was op het terrein paraat maar kwam niet in actie.

12 september 1981. Tijdens de open dag van de Luchtmacht op de vliegbasis Soesterberg werd zeer hard opgetreden tegen aktievoerders van Onkruid. Er was ME van de marechaussee en BSB aanwezig (Ons Wapen 12 september 1981).

7 juni 1982. Onkruid bezet 12 uur lang de bunker van het Provinciaal Militair Commando (PMC) in Cloethinge. Gewapende militairen omsingelden met groot machtsvertoon de bunker. De voltallig aanwezige BSB viel de bunker binnen en voerde de Onkruiders af met hun Range Rovers.

Zoals eerder werd gezegd is op het grootschalig inzetten van militaire middelen tegen de burgerbevolking veel kritiek geweest.

De kritiek werd beantwoord met pseudo-openheid. Een journalist van de Volkskrant mocht na de ontruiming van de Piersonstraat een kijkje komen nemen in de bar van de BSB (Volkskrant 4 april 1981). Sindsdien heeft de BSB nauwelijks nog aandacht gehad in de pers.

DE CENTRALE RECHERCHE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

Grote recherche onderzoeken van de marechaussee vinden plaats met ondersteuning van de Centrale Recherche Koninklijke marechaussee (CRKMar). Dit is de landelijke executieve recherchedienst van de marechaussee. Executief betekent in dit verband dat de medewerkers van CRKMar zich niet alleen tot analyserend bureauwerk beperken maar ook arrestanten verhoren en eventueel eenvoudig volgwerk uitvoeren. De ondersteuning kan verder bestaan uit het geven van informatie en analyses of deelname van rechercheurs van de dienst in een onderzoeksteam. CRKMar fungeert ook als schakel tussen de marechaussee en inlichtingendiensten.

In tegenstelling tot haar zusje bij de politie, de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI), die regelmatig in het nieuws komt, is er over CRKMar weinig bekend. Niet op de laatste plaats vanwege de innige samenwerking met inlichtingendiensten houdt CRKMar belangstellenden op ruime afstand. De eerste keer dat een journalist op bezoek mocht komen ging het falikant mis. Het verslag is te vinden in het Reformatorisch Dagblad van 22 mei 1982. Een rechercheur van het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme gaat in het artikel uitgebreid in op de stromingen binnen de anti-militaristische aktiegroep Onkruid. Wanneer twee jaar later Onkruid inbreekt in een kantoor van 450-Cidet (een onderdeel van de Militaire Inlichtingendienst) worden de notulen van een vergadering gevonden waar ook de BVD aan deelnam. Uit de notulen blijkt dat de rechercheur van CRKMar in het Reformatorisch Dagblad rechtstreeks uit een BVD-rapport over Onkruid had geciteerd. *"Dit heeft de BVD niet zo op prijs gesteld"* (dossier CID nr.2, Onkruid, maart 1985).

Op dit moment werken bij CRKMar 27 marechaussees en enkele burgers. Het personeelsbestand is de laatste jaren nogal ingekrompen. In 1982 werkten er nog 45 mensen. De afslanking is het resultaat van de algehele reorganisatie bij de marechaussee onder andere ten gevolge van het Schengen akkoord. CRKMar staat sinds 1 mei 1989 onder leiding van majoor K. Procee. Tot de verhuizing in 1991 was zij gehuisvest op de Koninginnegracht 70-72 in Den Haag. Tegenwoor-

dig zit CRKMar op Fort de Bilt, Biltstraat 216 in Utrecht (030-365500), in het door de BSB verlaten en inmiddels gerenoveerde gebouw B.

CRKMar bestaat uit verschillende afdelingen met elk een eigen taakgebied: de afdeling Bijzondere Recherchezaken, de afdeling Bijzondere Diensten en het Recherche Informatie Centrum. De afdeling Bijzondere Recherchezaken bestaat uit vier bureau's: Vuurwapens, Verdovende Middelen, Fraude en Algemene Recherchezaken en Terrorisme.

De bureau's Verdovende Middelen, Fraude en Algemene Recherchezaken en Terrorisme hebben alledrie een contactambtenaar (een marechaussee) werken bij de Centrale Recherche Informatiedienst. Via deze 'liaisons' wordt informatie tussen CRKMar en de CRI uitgewisseld. De afdeling Recherche Informatie Centrum (RIC) is het grote archief van de CRKMar. Hier bevinden zich bestanden met gegevens over gepleegde misdrijven en personen (foto's en vingerafdrukken). Er is een Herkenningssysteem (HKS) met gegevens van meer dan 200.000 mensen. Het RIC verzamelt en verstrekt recherche- en persoonsinformatie aan alle rechercheurs van de marechaussee. De afdeling is inmiddels volledig geautomatiseerd en heeft directe toegang tot diverse computercentra van de politie. Onderdeel van het RIC is een Criminele Inlichtingen Dienst (CID). Deze dienst verzamelt behalve persoonsgegevens als naam en adres ook informatie over contacten, leefpatroon, werkzaamheden en gebruikte auto's van personen die zich mogelijkcrimiëel in de toekomst crimineel gaan gedragen.

ANTI-MILITARISME

Het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme heeft tot haar taakgebied "*Terrorisme, nationaal en internationaal, materiaalvernietiging, sabotage en anti-militarisme*" (Reformatorisch Dagblad 22 mei 1982). Wanneer dit specialisme niet gevraagd is nemen de rechercheurs van dit bureau ook deel aan ander onderzoek (hierop slaat het onderdeel algemene recherchezaken in de naam). Dit is het bureau dat gegevens verzamelt over de anti-militaristische beweging. Er zijn archieven over anti-militaristische acties, activisten en organisaties als het VAK-mobiel. Het bureau heeft toegang tot de geautomatiseerde bestanden van de afdeling Recherche Informatie Centrum (RIC) waarin o.a. personalia van activisten, zoals foto's en vingerafdrukken, liggen opgeslagen. Het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme onderhoudt contacten met inlichtingendiensten en politie. Ze heeft een contactambtenaar werken bij de Bijzondere Zaken Centrale (BZC), de 'terreur' afdeling van de CRI. Het BZC verzamelt gegevens over links politiek aktivisme: een brede noemer waaronder de kraak-, anti-kernenergie-, anti-fascisme en anti-militaristische aktiegroepen vallen.

In het begin van de 80-er jaren was de anti-militaristische aktiegroep Onkruit een belangrijk aandachtspunt voor het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme. Tegenwoordig houdt het bureau de ontwikkelingen rond de VAK-organisatie nauwlettend in de gaten. Het zijn de rechercheurs van dit bureau die steeds weer opduiken tijdens VAK dagen. Ze zijn de plaatselijke marechaussee behulpzaam bij de identificatie van aktievoerders en gaan zelf ook de straat

op om auto's van het VAK te volgen. Ze verhoren ook arrestanten zoals na de mislukte poging tot bezetting van de verkeerstoren op vliegbasis Twente op 6 mei 1992 (zie volgende hoofdstuk). Op open dagen van het leger zijn het deze rechercheurs die trachten anti-militaristen te signaleren tussen het publiek. Uit Ons Wapen van 5 mei 1989 blijken enkele interessante details over de rol van de CRKMar in het marechaussee optreden tijdens de aktieperiode in maart 1989 vanuit het Katshuis in Arnhem. Een rechercheur van CRKMar was in Arnhem aanwezig voor de identificatie van anti-militaristen. Overigens beschikken alle marechaussees die tijdens de VAK periodes worden ingezet over een fotoboek van bekende VAK-ers. Dit fotoboek wordt steeds door CRKMar samengesteld. Een interessant voorbeeld van optreden van rechercheurs van CRKMar tijdens een VAK periode blijkt uit de rechtbankstukken van de artikel 140 zaak Vierhouten. Tijdens deze VAK periode in november 1988 in Vierhouten (Veluwe) werden VAK-ers op grond van artikel 140 (lidmaatschap van een organisatie met crimineel oogmerk) gearresteerd en aangeklaagd. In een van de vele processen-verbaal verklaart eerste-luitenant W.M. van Eekeren van CRKMar dat hij zich tijdens de gehele aktieperiode bij het kamp bevond ter ondersteuning van de districtsrecherche Gelderland. Uit de verklaring valt op te maken dat deze rechercheur meerdere malen 's nachts busjes die het kamp verlieten heeft gevolgd. Uit zijn rang (vrij hoog) en activiteiten blijkt dat van Eekeren destijds hoofd van het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme moet zijn geweest. Hieruit blijkt dat de rechercheurs van CRKMar heel wat meer doen dan bureauwerk.

Bij het bureau wordt niet met informanten gewerkt volgens een anonieme operewachtmeester. *"Eén keer hebben wij meegemaakt dat een figuur mogelijk voor ons informant zou kunnen zijn. Dat is niet doorgegaan. Als we er een zouden kunnen krijgen, wordt hij onmiddellijk doorgeschreven naar de BVD"* (Reformatorisch Dagblad 22 mei 1982). Deze uitspraak moet natuurlijk met het bekende korreltje zout genomen worden.

DE INLICHTINGEDIENST VAN DE MARECHAUSSEE.

De afdeling Bijzondere Diensten is er één die omgeven is door een waas van geheimzinnigheid. De Bijzondere Dienst (BD) bestaat al minstens 20 jaar en opereert binnen de marechaussee op verschillende niveaus: de districten, CRKMar en de staf. Onlosmakelijk verbonden met de Bijzondere Dienst is de inmiddels opgeheven Grensveiligheidsdienst (GVD). Tot 1987 was de GVD een onderdeel van CRKMar. In het Reformatorisch Dagblad van 22 februari 1982 beschrijft de verslaggever zijn ontmoeting met het toenmalig hoofd Grensveiligheid J. van Westbroek. *"Wij zijn niet gewend aan de weg te timmeren. Ons werk is slechts in kleine kring bekend"*, waarmee de BVD, de Inlichtingendienst Buitenland IDB (inmiddels opgeheven) en de Militaire Inlichtingen Dienst (MID) werden bedoeld.

De taak van de GVD was de signalering van 'staatsgevaarlijke' personen aan de grens. De aan de afdeling verbonden marechaussees werkten op brigades, op luchthavens en aan de grenzen door het hele land. Informatie werd doorgegeven aan de BVD en andere inlichtingendiensten zoals de MID. Deze gaven voortdurend aan naar welke informatie ze op zoek waren. Over 'Arabische

terroristen' wilde van Westbroek nog wel kwijt dat er een aantal in ons land zijn geweest om akties voor te bereiden. Ingrijpen aan de grens is nooit gebeurd omdat bepaalde diensten (BVD) meer geïnteresseerd zijn het achterhalen van het doel van een bezoek dan de toegang tot Nederland te weigeren. Een andere functie van de GVD was het signaleren van Nederlanders die landen bezochten die een gevaar vormen voor de Nederlandse staat (vroeger de zogenaamde Oostblok-landen, nu Libië, Irak, Cuba etc.).

De BD werd in 1987 grondig gereorganiseerd waarbij de GVD werd opgeheven en de BD haar werkzaamheden overnam. Met het opheffen van de binnengrenzen tussen de Schengen-landen verdwijnt de stroom inlichtingen van de grensposten nagenoeg geheel. In de toekomst zullen er alleen op de vliegvelden en in de havens BD-ers werkzaamheden verrichten. De BD zal daardoor meer samenwerken met vergelijkbare diensten in de andere Schengen-landen.

Sinds 1987 werkt de BD ten behoeve van de inlichtingendiensten en houdt zich tevens bezig met "*(militaire) openbare orde en veiligheid*" (Ons Wapen 5 mei 1989). Vreemd genoeg is voor deze laatste taak een apart bureau bij de staf van de marechaussee opgericht: bureau Inlichtingen en Veiligheid. Alles wijst erop dat de Bijzondere Dienst de PID van de marechaussee is geworden. Om dit te verduidelijken is het goed even naar de PID's van de politie te kijken. Deze hebben over het algemeen twee taken: het verrichten van inlichtingenwerk voor de BVD én voor het eigen korps. Deze laatste taak wordt in het algemeen aangeduid met "*werkzaamheden ten behoeve van de 'openbare orde en veiligheid'*" en omvat uiteenlopende onderwerpen als voetbalvandalisme, studentenakties en illegale house-party's etc..

Opvallend is dat bij de BD dezelfde tweedeling te zien is. Allereerst verrichten de leden van de BD werkzaamheden voor de inlichtingendiensten. Het inlichtingenwerk aan de grenzen is hier weliswaar een onderdeel van maar het ligt voor de hand dat de BVD nog andere interesses heeft zoals bijv. anti-militarisme. Op de tweede plaats werkt de BD voor de marechaussee zelf op het gebied van de "*(militaire) openbare orde en veiligheid*". In de praktijk betekent dit dat de BD informatie over anti-militarisme verzamelt voor het leger. Het bureau Inlichtingen en Veiligheid van de Staf, dat overigens maar uit twee personen bestaat, formuleert het beleid ten aanzien van de werkzaamheden van de BD voor het eigen korps. Naast de BD binnen CRKMar bestaat er in ieder marechausseedistrict nog een BD.

Er is een goede reden waarom de marechaussee de BD niet gewoon een PID noemt. In de wet bestaat namelijk geen basis voor een inlichtingendienst bij de marechaussee. Per Koninklijk Besluit is het hoofd van de BD bij CRKMar aangewezen om voor de BVD inlichtingen te verzamelen op het gebied van de grensbewaking. Er is in de wet geen ruimte geschapen voor een eigen inlichtingendienst die ook inlichtingen verzamelt over anti-militaristen. De marechaussee heeft buiten elke democratische controle om een eigen inlichtingendienst op poten gezet.

Anti-militaristische beweging VAK-MOBIEL

Eind februari 1989 werd middels o.a. CRKMAR bekend, dat het VAK-MOBIEL in de periode van 3 tot en met 6 maart 1989 zou neerstrijken in Arnhem. Men had een kraakpand in het centrum van Arnhem geclaimd. Vanuit dit pand zouden acties plaats hebben, gericht tegen militaire objecten, gelegen in en in de omgeving van Arnhem. Op 6 maart 1989, sirenemaandag, zou er als afsluiting een blokkade worden gehouden op een nog onbekende plaats. Ervaringen hadden geleerd, dat dit soort actiedagen gekenmerkt werden door verspreide "prik"- "knip"- en "schilder" acties tegen voornamelijk militaire objecten. In hoeverre de oefening CIMEX/WINTEX, die op dat moment draaide, betrokken zou worden in het actieprogramma, was niet bekend. Na de actiedagen werd vastgesteld, dat de oefening op generlei wijze hinder had ondervonden. Gezien de wijze van optreden van de actievoerders werd besloten hen zoveel mogelijk te ontmoedigen en te frustreren. Overleg werd gepleegd met de brigadecommandanten in de directe omgeving van Arnhem, met gemeentepolitie Arnhem, personeel CRKMAR en met personeel van diverse inlichtingendiensten. Het betrokken pand werd onder een statische observatie geplaatst middels gecamoufleerde auto's, bemand door rechercheurs van de KMAR. Deze inzet had betrekking op 4 koppels, waarbij twee koppels daadwerkelijk in actie waren (voor- en achterzijde pand). De bedoeling van deze observatie was de bewegingen van de activisten bij het betreden, danwel bij het verlaten van het pand vast te leggen en eventueel te identificeren. Werd het pand verlaten, dan werden de activisten gevolgd door één van de observatiekoppels. De observatie werd z.s.m. nabij de gemeentegrens overgegeven aan een patrouillewagen van de KMAR. Gezien de vele bewegingen van de activisten werden regelmatig observatievoertuigen van de Groep Bijz. Opdrachten (GBO) van de gemeentepolitie Arnhem ingezet. Op het hoofdburo van gempo Arnhem werd een commando/verbindingscentrum ingericht die de inzet van voertuigen en personeel bepaalde en coördineerde. Het commandocentrum werd be-

mand door personeel van gempo/KMAR. In het commandocentrum was tevens aanwezig een lid van CRKMAR, die vanuit de verzamelde info een bijdrage kon leveren voor een juiste identificatie. Schets tactische activiteiten:

- observatie gecamoufleerde auto nabij pand;
- bewegingen worden gevolgd door observatiekoppel;
- via gempo cq KMAR mobilfoonnet werd commandocentrum in kennis gesteld van voertuigen (identificatie), aantal personen (identificatie) en bewegingsrichting;
- tweede observatiekoppel neemt verlaten observatieplaats over;
- het commandocentrum dirigeert z.s.m. na het verlaten van de stad een KMARvtg naar het te volgen voertuig, welke een openlijke achtervolging inzet (frustreren);
- De wacht van het betrokken mil object werd van de nadering van activisten in kennis gesteld;
- de observatieploeg keert na overgave terug en is ter beschikking;
- t.b.v. een mogelijk art. 140Sr-procedure dienen de observaties en verdere bewegingen op afroep gerelateerd te worden bij procesverbaal. Bovengenoemd tactisch concept had inderdaad tot gevolg dat van een aantal geplande acties werd afgezien. Volgens één der activisten had genoemd beleid hen ontmoedigd en gefrustreerd. Via berichtgeving van PMC/Gld was de wacht van militaire objecten uitgebreid en gewezen op mogelijke acties. E.e.a. had tot gevolg dat bij twee acties, die hadden geleid tot schade op een militair object, totaal 8 activisten konden worden aangehouden ter zake gepleegde vernielingen. Gezien de inzet en gevolgde procedure kan gesteld worden, dat door deze wijze van optreden meer vernielingen zijn voorkomen. De blokkade op siredag vond plaats bij de toegang van het mil. object "Onder de Linden" te Arnhem, zijnde de huisvesting van PMC/Gld. De blokkade leverde geen incidenten op. De activisten, die beroofd waren van hun leider (was één van de aangehouden personen) hadden kennelijk hun "idealen" op een laag pitje gezet, hetgeen tot gevolg had, dat op maandag, 6 maart 1989 de blokkade omstreeks 13.20 uur als een nachtkaars uitging.

>Tijdens het VAK van 1989 in Arnhem was voor zover bekend geen BSB aanwezig. Voor de duidelijkheid: dit VAK vond dus drie jaar eerder plaats dan het VAK Arnhem 1992 uit hoofdstuk 1. Welke frasen de marechaussee toen wel uithaalde blijkt uit hun eigen blad Ons Wapen van 5 mei 1989. Onvermeld blijft de observatiepost die in een tegenoverliggend pand was ingericht. Interessant detail: BVD-infiltrant Joop de Boer was tijdens dit VAK aanwezig. Wie is toch die geciteerde activist in het artikel ?

DE MARECHAUSSEE

Naast de land-, luchtmacht en marine kent het Nederlandse leger de Koninklijke marechaussee (KMar). De marechaussee werd in 1814 door koning Willem I opgericht als staatspolitie met doel het gezag in de Zuidnederlandse provincies te herstellen en afscheiding te voorkomen. De marechaussee is hierna opgetreden als rellenpolitie bij volksopstanden en stakingen. In de Tweede Wereldoorlog werd de marechaussee door de Duitsers omgevormd tot een burgerlijk politiekorps onder gezag van de SS. Na de capitulatie werd de marechaussee omgevormd tot militair politiekorps en nadrukkelijk ontheven van haar burgerlijke politietaken, met uitzondering van de mogelijkheid om bijstand te verlenen aan de civiele politie. Haar prioriteit ligt nu bij de grensbewaking en de politietaken binnen het leger: de ordehandhaving en het opsporen en oplossen van strafbare feiten. Het beveiligen van het koningshuis en de Nederlandse Bank zijn twee andere taken. Voor bijstandsverlening bij massaal politioptreden heeft de marechaussee de beschikking over eigen peletons mobiele eenheid (ME) eventueel ondersteund door eigen aanhoudingseenheden (AE's) voor arrestaties in relsituaties. Bij deze optredens kunnen ook de pantserwagenpeletons (M-113) van de marechaussee worden ingezet, die kunnen worden voorzien van machinegeweren. De marechaussee heeft circa 3700 mensen in dienst waarvan 90% beroepsmilitair is. De commandant van de marechaussee is generaal-majoor L.W. Sunter (sinds 26 oktober 1990). Op dit moment is de marechaussee nog volop verwickeld in een reorganisatie. Ten gevolge van het Schengen akkoord komt de controle aan de Oostgrens te vervallen. Een groot aantal brigades gaat verdwijnen en er wordt flink met personeel geschoven. Vanaf 1 januari 1993 voert de marechaussee alle controles op vliegvelden uit (de luchthavenpolitie van de Rijkspolitie is opgeheven). De marechaussee krijgt ook een groter aandeel in de controle op vreemdelingen. Ongeveer 200 marechaussees worden geplaatst bij de vreemdelingendiensten van de regiopolitiekorpsen.

Op 13 januari 1993 besteedde de actualiteitenrubriek NOVA aandacht aan een vernietigend rapport over de marechaussee. Het rapport ('Cultuuronderzoek Koninklijke marechaussee') is geschreven door oud-marechaussee A. Draaisma in het kader van zijn studie gedragswetenschappen aan de Rijksuniversiteit Utrecht. In het rapport wordt de marechaussee omschreven als een "*bolwerk van behoudzucht*" met een "*strakke hiërarchie*" en "*hopeloos verouderd*". De doorsnee marechaussee is "*laag opgeleid, protestants, gezagsgetrouw en afkomstig uit de provincie*".

Een staffunctionaris van de marechaussee kon in NOVA slechts toegeven aan de gefundeerde kritiek van de oud-marechaussee. Het verhaal is nog een beetje pijnlijker als blijkt dat A. Draaisma één van de vijf eerste BSB-ers was. Hij kreeg zijn training in Duitsland bij de GSG 9. De staffunctionaris had natuurlijk geen behoefte te vertellen dat de vuile was buiten werd gehangen door één van de oprichters van het paradepaardje van de marechaussee.

De sterk hiërarchische verhoudingen binnen de marechaussee doen conflicten soms hoog oplopen. Het voormalig hoofd CRKMar W. van Dijk is tegenwoordig hoofd district Noord-Holland. Een ernstig conflict tussen hem en het personeelsoverlegorgaan wordt gezien als exemplarisch voor de krampachtige en autoritaire manier waarop het kader met het overige personeel omgaat. Eind januari 1993 wordt een oplossing gevonden door van Dijk voor een half jaar naar het voormalige Joegoslavië te sturen...

CRKMAR EN RECHERCHEBIJSTANDSTEAMS

Op elke marechausseebrigade bevindt zich op zijn minst 1 rechercheur, die een onderzoek start wanneer er misdrijven zijn gepleegd tegen defensieobjecten of door militairen. Bij een groter onderzoek kunnen de brigaderechercheurs ondersteuning aanvragen bij de districtsrecherchegroep, die in elk district (provincie) aanwezig is. Deze levert personeel en neemt de leiding in het onderzoek. Voor informatie kunnen de brigade- en districtsrechercheurs terecht bij CRKMar die vele gegevens heeft opgeslagen over eerdere misdrijven en verdachten, met name bij het RIC. CRKMar wordt ook ingeschakeld voor deelname in een groot onderzoek waarbij specialistische kennis is vereist. Dit is het geval bij bijvoorbeeld een wapendiefstal, een grote fraudezaak en zo ook bij het onderzoek naar de aanslag op de vliegbasis Deelen. De leiding van het onderzoek blijft dan in handen van de districtsrecherche en er wordt een Recherchebijstandsteam (RBT) gevormd. Er bestaat een min of meer vaste opzet voor zulke RBT's. De personele sterkte ligt rond de twintig personen: rechercheurs van het betreffende district en de plaatselijke brigades, eventueel aangevuld met rechercheurs van de politie en specialisten van CRKMar, CRI en MID. Een RBT bestaat uit een stafgroep (leiding en perscontacten), een administratiegroep (logboek, cartotheek van belangrijke personen en zaken etc.), tactische recherche (tips natrekken, buurtonderzoek, analyse), veiligheidsonderzoek (MID), verhoorgroep en technische recherche (sporenonderzoek). Wanneer daar behoefte aan bestaat kan de BSB worden ingezet voor het observatiewerk en de aanhouding van vuurwapengevaarlijke verdachten. De BSB neemt nooit deel in een RBT. Het RBT besteedt een speciale opdracht (observatie of arrestatie) uit aan de BSB. Het onderzoek naar de aanslag op de vliegbasis Deelen werd uitgevoerd door een RBT. Een vergelijking met andere gedocumenteerde rechercheonderzoeken geeft de mogelijkheid een beeld te schetsen van dit onderzoek. Ter illustratie daarom een voorbeeld van een onderzoek door een RBT naar de eerste wapenroof in Nederland: de Detmerskazerne in 1979 (bron: Ons Wapen 26 oktober 1979).

In de vroege ochtend van zondag 25 februari 1979 werd de wacht van de Detmerskazerne in Eefde overvallen. Drie gemaskerde overvallers drongen het wachtlokaal binnen, bedreigden de vier militairen en namen 4 karabijnen, een FAL-geweer en munitie mee.

Die ochtend komt om 8 uur de melding binnen bij de marechausseebrigade in Apeldoorn. Van daaruit wordt direct een ad hoc team samengesteld, bestaande uit 12 marechaussees van de districtsstaf, districtsrecherche en diverse brigades. Na anderhalf uur volgt een voorbespreking over de feiten die bekend zijn en de aanpak voor de rest van de dag. Begonnen wordt met het verhoren van de overvallen militairen. Gevraagd wordt naar de signalementen van de overvallers, werkwijze en vluchtroutes. Op de plaats van de overval wordt door de technische recherche van de districtsrecherche gezocht naar sporen. Er worden vingerafdrukken gevonden en klim- en krassporen op de toegangspoort. Enkele rechercheurs gaan de buurt in om de direct omwonenden te ondervragen. Die avond wordt afgesloten met een werkvergadering. Er valt niet veel te melden. Het gaat om 3 overvallers waarvan minstens één bekend moet zijn geweest in

het wachtlokaal. Over vluchtroute en auto's is niets bekend.

Gezien de schaarse informatie waar het team het mee moet doen en de hoge prioriteit (het is de eerste overval op de wacht van een kazerne in Nederland) wordt besloten over te gaan tot de vorming van een Recherchebijstandsteam. Het oorspronkelijke team wordt uitgebreid met 4 rechercheurs van de Rijkspolitie Apeldoorn en personeel van 449-Cidet (MID), het Landelijk Bijstandsteam Terreurbestrijding (LBT) en de afdeling Bijzondere Recherchezaken van de CRKMar. Het LBT was een landelijk rechteerteam dat zich in de tweede helft van de jaren zeventig vooral heeft bezig gehouden met de RAF. Later is het LBT opgegaan in de Bijzondere Zaken Centrale van de CRI. Deelname van het LBT wijst erop dat de marechaussee er niet zo zeker van was dat het hier om 'gewone' criminelen ging. Het gehele RBT bestaat nu uit 25 mensen en kent verschillende groepen met een eigen taak. De stafgroep (3 personen) verzorgt de leiding en perscontacten. De administratiegroep houdt een logboek bij en beheert een kaartenbaksysteem met alle gegevens van het onderzoek. Een uitgebreid buurtonderzoek van drie dagen wordt ingesteld. Buurtbewoners en personeel van caf es en tankstations rond de kazerne krijgen bezoek van rechercheurs met vragen over de bewuste nacht. Het enige relevante dat hieruit komt is dat er een grote auto is gezien met rechthoekige, langwerpige achterlichten. Ook worden alle militairen, burgers en bezoekers van de kazerne gevraagd naar bijzonderheden. De verhoorgroep ondervraagt nogmaals de overvallen militairen evenals andere militairen die tijdens de overval op de kazerne waren. De technische recherche verwerkt de resultaten die ze op de eerste dag hebben aangetroffen. Het veiligheidsonderzoek wordt uitgevoerd door mensen van 449-Cidet. Het veiligheidsonderzoek begint met het natrekken van antecedenten van militairen en ander personeel op de Detmerskazerne. Door 449-Cidet wordt een veiligheidsrapport opgesteld over het functioneren van de wacht en de beveiliging van de kazerne.

Na enkele dagen is het RBT niet veel verder gekomen dan de waargenomen opvallende achterlichten van de auto en de verdenking dat (ex)militairen betrokken zijn bij de overval. Tot 25 maart volgt een 'stille periode' waarin veel informatie wordt nagetrokken op juistheid en gespit wordt in gegevens over (ex)militairen. Het wachtpersoneel wordt voor de derde keer uitvoerig verhoord. Dan krijgt het onderzoek rond 25 maart een nieuwe wending. Uit 'ambtelijke mededelingen', aldus de officiële lezing, wordt duidelijk dat de gezochte auto een Ford Granada kan zijn. Bij een onderzoek naar gestolen Fords blijkt een week voor de overval een Ford Granada te zijn gestolen in Veghel, waarbij een in Apeldoorn gestolen Opel Record is achtergelaten. De politie van Apeldoorn gaat vervolgens uitkijken naar een Ford Granada en vindt er een met valse kentekenplaten. Een observatie van de auto volgt en na twee dagen wordt een man gearresteerd vlak voordat hij samen met een ander wil instappen. Hij wordt aangehouden en verhoord, waarbij alleen wordt ingegaan op de diefstal van de auto. Hij bekent de auto te hebben gestolen. De andere man wilde de auto kopen en wordt vrijgelaten.

Aan de officiële lezing zitten een paar vreemde kanten. Van wie is de 'ambtelijke mededeling' afkomstig? Op de constatering dat de opvallende achterlichten van de gesignaleerde auto bij een Ford Granada kunnen horen hoeft geen maand gewacht te worden. Het CRI heeft immers een uitgebreid archief met auto-kenmerken. En waarom werd er door de politie zo intensief gezocht naar de

Ford júist in Apeldoorn? Dat hier sprake is van inlichtingenwerk lijkt aannemelijker. Mogelijk is de politie van Apeldoorn getipt dat er een Ford Granada te koop werd aangeboden in bepaalde kringen. Zulke informatie kan afkomstig zijn van informanten in het criminele circuit. In de officiële lezing wordt de werkelijke aanpak verdraaid om het inlichtingenwerk niet bloot te geven. De man, verantwoordelijk voor de diefstal, werd geassisteerd door een vriend die als dienstplichtig militair gelegerd was geweest op de Detmerskazerne. Nu gaan de verhoren richting de overval. Beide verdachten bekennen en vertellen de naam van de derde mededader. De gestolen wapens worden aangetroffen in een gestolen Mercedes. Na 5 weken wordt het RBT ontbonden.

57. Militaire veiligheid. Gelet op de aard van de lumbbrig en de belangstelling er voor zal moeten worden onderzocht in hoeverre de brig voor een potentiële tegenstander en/of voor actiegepn een 'lonend doel' is.

Actie: Sie S2

>Aanwijzingen voor de Sectie 2 (inlichtingen) van de landmacht. Nog een legeronderdeel dat inlichtingen verzamelt over burgers. Uit een intern werkplan van de staf (!) van de Luchtmobiele Brigade van 6 maart 1992.

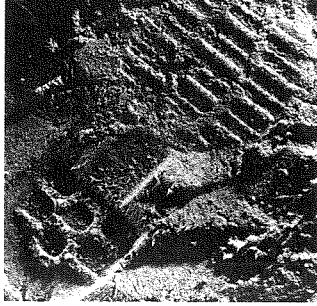
Cidet

De Militaire Inlichtingendienst (MID) verzamelt gegevens voor het leger over de binnen- en buitenlandse vijand (niet in de laatste plaats binnen het leger), spionage en militaire geografie. Tot voor een aantal jaren hadden de landmacht, luchtmacht en marine ieder een eigen inlichtingendienst: de Landmacht Inlichtingendienst (LAMID), de Luchtmacht Inlichtingendienst (LUID) en de Marine Inlichtingendienst (MARID). Hoewel er al vele jaren plannen bestonden tot samenvoeging van deze diensten tot één MID was het de actie-groep Onkruid die Defensie over de streep trok. Een inbraak van Onkruid bij LAMID-onderdeel 450-Cidet bracht een aantal smerige details over de activiteiten van de Cidet's in de openbaarheid. Defensie besloot orde op zaken te stellen door samenvoeging van de drie diensten in één MID.

In de nacht van 18 op 19 november 1984 brak Onkruid in bij ploeg Utrecht van 450-Cidet in de Knoop kazerne in Utrecht. Uit de buitgemaakte documenten bleek het grootschalige infiltratie programma ('project F') dat 450-Cidet had lopen onder dienstplichtigen. Vooral soldatenvakbonden als de VVDM waren doelwit: 11 infiltranten liepen elkaar bij deze vakbond tegelijkertijd voor de voeten! Ook was 450-Cidet betrokken bij provocatie van VVDM-ers door hun doelbewust staatsgeheimen (of wat daar voor door gaat) toe te spelen en hen daarna voor het bezit ervan te arresteren. De vredesbeweging was ook een doelwit van 450-Cidet. Dit is allemaal gepubliceerd in de 'CID dossiers' 1 t/m 4 van Onkruid. (De afkorting CID wordt daarin overigens niet goed gebruikt. De brochures gaan wel degelijk over de 450-Cidet, een geheel andere dienst).

450-Cidet is nu een onderdeel van de MID. Er zijn drie van deze Cidet's met ieder een eigen werkgebied in Nederland: 449-Cidet voor oost en noord Nederland, 450-Cidet voor de Randstad en 451-Cidet voor de drie zuidelijke provincies. Een Cidet is weer onderverdeeld in ploegen. Zo heeft 449-Cidet ploegen in Arnhem, Hooghalen en Zwolle. De Cidet's hebben een breed takenpakket. Ze voeren controle uit op de beveiliging van militaire gebouwen en terreinen (sloten, bewaking etc.) en op de beveiliging van defensiegeheimen (classificatie). De Cidet's screenen ook defensiepersoneel en houden soldatenvakbonden, anti-militaristen en de vredesbeweging in de gaten. Tot slot is het ook een taak van de Cidet's om het leger op de hoogte te houden van de politieke situatie in het land. De middelen die de Cidet's hierbij gebruiken verschillen niet van die van andere inlichtingendiensten: infiltratie, observatie, gesnuffel in post, telefoontaps etc.

De MID is sterk gedecentraliseerd en bestaat uit een groot aantal afdelingen die over het land zijn verspreid. Dit komt doordat de drie inlichtingendiensten slechts aan de top zijn samengegaan tot de MID. In totaal zijn er 450 MID-ers. Daarnaast werken er in alle onderdelen van het leger en marechaussee mensen voor de MID (de ogen en oren van de dienst). Op het hoofdkantoor van de MID boven kledingsupermarkt Marca aan de Kalvermarkt in Den Haag werken 60 personen.

HET BÖLKOW-TEAM EN DE VOORKENNIS VAN DE BVD.

De BSB-observaties in Wageningen en Arnhem waren een uitvloeisel van het onderzoek naar de aanslag op vliegbasis Deelen. Vermoedelijk waren het slechts twee kleinere operaties in een omvangrijk en langdurig rechercheonderzoek. Ongeveer 25 rechercheurs hielden zich gedurende vijf en halve maand met de zaak bezig. Het onderzoek werd op de achtergrond ondersteund met inlichtingenwerk door een onbekend aantal medewerkers van de BVD, MID, CRI en CRKMar.

Ondanks het feit dat er weinig te vinden was over het Bölkow-team, hebben we uit berichten in de pers een reconstructie weten te maken van de activiteiten van het team, dat vergeleken kan worden met andere grote rechercheonderzoeken van de marechaussee. Op die manier is het toch mogelijk om een beeld te schetsen van het Bölkow-team.

De voorbeelden waar we gebruik van hebben gemaakt, zijn de overvallen op de wacht van de Detmers kazerne in Eefde in 1979 (beschreven in *Ons Wapen* oktober 1979), de Ripperda kazerne in Haarlem in 1985 (*Legerkoerier* februari 1987) en de zogenaamde kruisboogaffaire bij de Adolf van Nassaukazerne in Zuidlaren in 1990 (*Ons Wapen* nr. 2 1991). Die affaire heet zo omdat de overvallers ge-

wapend waren met een kruisboog. In alle drie de gevallen werd de bewaking van de kazerne 's nachts beroofd van z'n wapens.

Omdat plaatselijke brigades niet beschikken over voldoende kennis en middelen voor het oplossen van grotere zaken, vormt de marechaussee in dit soort gevallen een recherchebijstandsteam (RBT).

De BSB kan desgewenst gevraagd worden voor observatie en de aanhouding van vuurwapengevaarlijke verdachten. Naar aanleiding van de Ripperdarroof en de kruisboogaffaire verrichtte de BSB intensief observatiewerk. In beide zaken werden negen invallen in woonhuizen gedaan, in één geval zelfs vijf invallen tegelijkertijd, waarbij dus vrijwel de gehele BSB werd ingezet.

PRIORITEIT

Rechercheren betekent de inzet van schaarse middelen, tenminste, zo is dat bij de politie. Bij de marechaussee ligt het heel anders. Daar zijn minder misdrijven te onderzoeken. De overval op de Ripperdakazerne in 1985 kon worden opgelost om de doodsimpele reden dat men niet ophield met het onderzoek. Het RBT dat drie maanden aan de zaak werkte, werd opgeheven toen er geen aanknopingspunten meer waren. Maar minstens drie mensen uit het team gingen nog acht (!) maanden door. Toen er weer genoeg nieuwe sporen op tafel lagen werd het team heropgericht.

Kapitein Pel, leider van het Ripperda RBT, over het onderscheid tussen de marechaussee en de gewone politie: *"Wij hoeven geen prioriteit te stellen, niet te kiezen tussen het oplossen van een aantal moorden of het oplossen van een overval. Het tot een goed einde brengen van deze zaak is een bedrijfsbelang. Er gaat namelijk een preventieve werking van uit, die ook is bevestigd door signalen die wij ondertussen uit de criminele wereld hebben gekregen. Daar zegt men: 'Kom niet aan de wapens van het leger, want dan krijg je de marechaussee achter je broek en die rust niet voor ze de zaak heeft opgelost."* Doordat de marechaussee zoveel energie in dergelijke rekercheteams kan steken is het oplossingspercentage navenant hoog. De marechaussee recherche beroept zich er zelfs op tot nu toe elke grote wapenroof te hebben opgelost.

Twee Rara-aanslagen op marechausseekazernes in Oldenzaal en Arnhem in maart 1990 zijn echter nooit opgelost. Deze akties waren gericht tegen de inzet van marechaussee bij het opsporen en uitzetten van illegalen.

DEELEN

Na de aanslag op Deelen op 3 februari 1992 vormde de districtsrecherche van de marechaussee Gelderland een recherchebijstandsteam van 20 mensen. De naam van het team is afgeleid van de beschadigde Bolkow helikopters. Vanaf het begin stond het team onder grote druk. In de pers en de politiek was verontwaardiging te horen over het gemak waarmee de aanslag gepleegd was. Naast de falende bewaking van de basis kreeg vooral de BVD er van langs.

In reactie daarop probeerden de aangevallen partijen de schade zo beperkt mogelijk te houden. De BVD liet weten dat de jacht op de daders 'met alle middelen' was geopend en de legerleiding, gesteund door de minister verkondigde

dat het totaal bewaken van militaire terreinen onmogelijk is. Het Bölkow-team suggereerde dat de daders misschien wel springstof hadden gebruikt, de aanslag was volgens hen goed voorbereid. "*Ze wisten precies waar ze moesten zijn en hoe er te komen*", aldus een rechercheur van de marechaussee (De Gelderlander 4 februari 1992).

De leider van het team was kapitein C.A.(Co) Martens. Hij is al sinds 1962 bij de marechaussee; in 1987 werd hij commandant van de districtsrecherchegroep Gelderland-Flevoland en dat is hij nog steeds. Martens heeft vaker een groot rechercheonderzoek naar anti-militaristen geleid, hij stond in 1988 aan het hoofd van het RBT dat de vernielingen op kazernes rond het VAK in Vierhouten op de Veluwe onderzocht. Uiteindelijk werden een aantal deelnemers aan het VAK gearresteerd op basis van artikel 140, lidmaatschap van een criminele vereniging, omdat individuele overtredingen niet hard gemaakt konden worden. Gezien Martens' staat van dienst is het waarschijnlijk dat Deelen de kroon op zijn carrière moest worden. Een ander lid van de stafgroep van het RBT was S. Miedema, ook al sinds 1961 bij de marechaussee. Het derde staflid was Reiber.

Het Bölkow-team opereerde vanuit Apeldoorn waar de districtsrecherche van de marechaussee Gelderland is gevestigd. Het was samengesteld uit personeel van verschillende diensten: brigade- en districtsrechercheurs van de marechaussee en mensen van CRKMar, 449-Cidet en de BVD. Dat geheel vertegenwoordigde een niet geringe hoeveelheid kennis en back-up.

De CRKMar stuurde mensen van het bureau Algemene Recherchezaken en Terrorisme, bijzonder geïnteresseerd in anti-militaristen en andere voor defensie 'bedreigende groeperingen'.

Het 449-Cidet, het Contra Inlichtingendetachment, is een onderdeel van de Militaire Inlichtingendienst (MID). Zij brachten veel kennis over anti-militaristische groepen en personen mee. Bovendien moesten deze mensen een veiligheidsrapport over de bewaking en de veiligheid van de vliegbasis Deelen opstellen.

Volgens een klein berichtje in de Telegraaf van 6 februari 1992 was er nog een tweede team dat onopvallend naast het Bölkow-team werkte, een inlichtingenteam samengesteld uit CRKMar, BVD en MID. Over dit inlichtingenteam is verder niets bekend. Het ligt voor de hand dat er vanuit de CRKMar leden van de Bijzondere Dienst in dit team zaten. Waarschijnlijk ging het om een soort werkgroep die de informatie van de verschillende diensten probeerde te bundelen in een voor het rechte team bruikbaar pakket.

HET ONDERZOEK

Het Bölkow-team begon met het horen van mogelijke getuigen: het personeel op de basis, omwonenden, mensen die werken in café's en op tankstations in de directe omgeving en regelmatige passanten. In de eerste week na de aanslag werden zo'n honderd mensen gehoord en 23 tips nagetrokken. Veel relevante informatie kwam daar niet uit.

Desondanks gaf het Bölkow-team in die tijd naar buiten toe de indruk dat men allang wist wie de daders waren: "*Enkele potentiële verdachten zijn en worden dezer dagen door de media geïnterviewd*" (De Gelderlander 6 februari 1992). Misschien

was de bedoeling daarvan de daders te verleiden erover te gaan praten, in eigen kring of tegen de pers.

Het onderzoek ter plekke en in de onmiddellijke omgeving leverde weinig tot niets op. De vraag hoe de vernielingen zijn gepleegd is na tien dagen nog niet beantwoord. Maar de woordvoerder ontkent met grote stelligheid dat het team op een dood spoor zit. Gebrek aan sporen maakte de noodzaak van een groot en langdurig rechercheonderzoek duidelijk. Het Bölkow-team werd uitgebreid met drie mensen, waarvan twee afkomstig van de BZC, de afdeling van de CRI die zich bezighoudt met terrorisme en politiek aktivisme. (Die heet tegenwoordig niet meer Bijzondere Zaken Centrale, maar ABRZ, Afdeling Bijzondere Recherche Zaken).

Twee weken na de aanslag werd Gerrit in opdracht van het Bölkow-team door de BSB onder observatie gezet. Zo zullen er meer anti-militaristen in de gaten zijn gehouden. Na die eerste keer zijn Gerrit en anderen hiervoor echter gewaarschuwd door de schrijvers van deze brochure.

Tenminste één autoverhuurbedrijf in Wageningen kreeg bezoek van het Bölkow-team. De rechercheurs vroegen naar de verhuur van auto's rond 2 februari aan bepaalde, met name genoemde, anti-militaristen.

Van verdere activiteiten van het team is weinig bekend, de pers verloor de aandacht voor deze zaak.

Anti-militarische aktievoerders zaten intussen niet stil. In de maanden na de aanslag op Deelen vonden er diverse akties plaats. Op de vliegbases Gilze-Rijen en Deelen werden de kabels van landingslichten doorgesneden. Bij diverse kazernes werden knip- en prikakties gehouden. Omdat er geen arrestaties gemaakt werden, was het onmogelijk verbanden te leggen. Enkele weken na de aanslag werd de intussen beter bewaakte vliegbasis Deelen opnieuw doelwit van een, ditmaal meer ludieke protestactie. *"In ieder geval is toen het pijnlijke en overtuigende bewijs geleverd dat de opsporingsinstanties - met de militaire politie voorop - machteloos staan"* schreef de Gelderlander. De marechaussee moest lijdzaam toezien.

Totdat in de nacht van 5 op 6 mei 1992 een groepje activisten de verkeerstoren van de vliegbasis Twente probeerde te bezetten. Bij het beklimmen van de brandladder werden ze gezien door een personeelslid van de basis. Arrestatie volgde en de groep werd door de marechaussee overgebracht naar de brigade Vliegveld Twente. De volgende ochtend werden de arrestanten verhoord door mensen die duidelijk niet op die brigade werkten. Haastig, met de jas nog aan en het koffertje in de hand, kwamen zij de verhoorkamer binnenzetten. Een van hen zei dat hij werkte voor 'een landelijke dienst'.

Het betrof hier waarschijnlijk leden van CRKMar, in opdracht van het Bölkow-team. Het eerste teken van een nieuwe aanpak.

DE KOERSWIJZIGING

In alle kranten verscheen begin mei het bericht dat het Bölkow-team een andere taak- en samenstelling krijgt. Het team zou voortaan alle meldingen over anti-militaristische akties moeten gaan verwerken en analyseren. Uit ervaring is na-

melijk gebleken dat het onderzoek naar anti-militaristische akties, waar dan ook, altijd leidt naar dezelfde kringen.

"Omdat veel acties op elkaar leken, vertoonden de processen verbaal ook talloze overeenkomsten. Zo kwamen (en komen) de daders meestal op verboden terrein door hekken door te knippen, bleef de schade doorgaans beperkt tot kapotte landingslichten of autobanden en was het achtergelaten visitekaartje altijd in witkalk geschreven", schreef de Gelderlander op 12 mei 1992. De aanslag in Deelen doorbrak deze regelmaat.

Van nu af aan zullen alle lopende onderzoeken op één hoop worden gegooid en voortaan zullen bij het rekerchewerk andere methoden worden toegepast. *"Zoals we nu te werk gaan, komen we niet veel verder. We moeten het creatiever aanpakken, nieuwe wegen gaan bewandelen",* zegt team-leider Martens. Vaststellen dat het onderzoek muurvast zit gaat hem te ver. *"Dan zouden we wel zo eerlijk zijn om dat te zeggen en vervolgens het team op te heffen. We gaan door, maar op een andere manier."* Wat we daarvoor moeten verstaan wil Martens niet verklappen. *"Dat zou natuurlijk belachelijk zijn",* zegt hij.

Alle onderzoeksgegevens over anti-militaristische aanslagen en akties zullen bij een nieuwe centrale instantie terecht komen. De plaatselijke marechaussee blijft verantwoordelijk voor het onderzoek op de plek des onheils, het leggen van verbanden tussen de akties en het ontrafelen van de beweging van daders zullen voortaan centraal worden aangepakt.

Na drie maanden intensief onderzoek worden niet alleen de doelen en prioriteiten opnieuw geformuleerd en het team ondergaat tevens een personele wijziging. Er worden vier 'specialisten' toegevoegd uit provincies waar veel anti-militaristen schijnen te wonen: Brabant, Overijssel, Groningen en Friesland. Die specialisten zullen districts-rechercheurs van de Bijzondere Dienst district Noord en Noord-Brabant geweest zijn. Dagblad Trouw doopt dit team tot 'Hek-kenteam', maar officieel behoudt het gewoon zijn oorspronkelijke naam.

Het is niet helemaal duidelijk of het de bedoeling is dat het Bölkow-team zelf voortaan deze permanente taak gaat vervullen, of dat ze tijdelijk als een voorpost van de reeds bestaande landelijke dienst gaat functioneren die hierin gespecialiseerd is, de Centrale Recherche van de KMar (CRKMar).

Kennelijk wist het team toch niet zo heel goed in welke hoek de daders gezocht moesten worden. De Gelderlander schrijft dat Martens inmiddels wel moet toegeven dat de groep van 'potentiële verdachten', de al dan niet militante vredes-activisten en anti-militaristen, volstrekt ongrijpbaar is en vooralsnog blijft. *"Tijdens verhoren blijven ze in alle toonaarden zwijgen. Dat is natuurlijk hun goed recht, maar de opsporing wordt op den duur dan wel heel moeilijk."*

Maar we moeten vooral niet denken dat het Bölkow-team de moed heeft opgegeven. Het breed uitmeten van de veranderde aanpak in de media geeft de buitenwacht indruk dat men nog steeds actief op zoek is. De koerswijziging is op te vatten als een allerlaatste poging wat te weten te komen. In dat kader laat Martens nog een laatste ballonnetje op. Werd er meteen na de aanslag door het team gespeculeerd over het mogelijk gebruik van springstoffen, nu denkt Martens dat er sprake was van *"een uit de hand gelopen actie"* en *"zeer geen nauwkeurig voorbereide aanslag"* (Trouw 9 mei 1992). De marechaussee gaat er vanuit dat de brandstichter niet heeft overzien wat uiteindelijk de gevolgen waren. En nu maar hopen op reacties.

Het coördineren van speurwerk is bij de gewone politie al dagelijkse praktijk, de

militaire politie komt altijd wat later. Buiten dat komt het centraal verzamelen van alle mogelijke inlichtingen over 'bepaalde kringen' altijd later nog van pas. Wat kapitein Martens bedoelde met zijn creatievere aanpak wordt duidelijk wanneer in juni 1992 het VAK in Arnhem neerstrijkt.

Zoals in hoofdstuk 1 te lezen is, werden alle gebruikers, bewoners en zelfs voorbijgangers van het Katshuis door de BSB gefotografeerd.

HET EINDE

Het onderzoek naar de aanslag op de helikopters in Deelen is gestrand. Na twee en halve maand werken volgens de nieuwe opzet komt op 22 juli het bericht dat het Bölkow-team is opgeheven. Het team heeft in totaal vijf en halve maand aan de zaak gewerkt en 700 personen gehoord. Twee leden van het team zullen in drie weken het onderzoek administratief afhandelen.

Dit betekent echter nog steeds niet dat het onderzoek naar de aanslag op Deelen helemaal stil komt te liggen.

Het is waarschijnlijk dat, net als bij de Ripperdarroof, na de opheffing van het team nog een aantal marechaussees op een laag pitje doorwerken.

"Mocht er nieuwe informatie komen, die tot opheldering van deze aanslag kan leiden, dan wordt het onderzoek opnieuw geopend", aldus de marechaussee in de Gelderlander.

Daarnaast zullen de diverse inlichtingendiensten en CRKMar niet ophouden informatie te verzamelen over anti-militaristen. Het inlichtingenteam zal nog wel een tijdje blijven spioneren.

DE BVD EN DEELEN

"Het is nog onduidelijk in welke hoek we moeten zoeken", aldus een woordvoerder van de BVD daags na de aanslag op vliegbasis Deelen. Deze mededeling klinkt wat onbeholpen, dit is niet het soort uitspraak waaraan een veiligheidsdienst haar bestaansrecht ontleent. Maar de BVD heeft er geen enkel belang bij mededelingen te doen over de werkelijke stand van zaken.

Dat betekent echter niet dat we over de informatie die de BVD bezat betreffende de aanslag op Deelen geheel in het duister tasten. Integendeel, uit het nu volgende zal blijken dat meteen na de aanslag op Deelen al duidelijk was dat de BVD geweten heeft dat er iets op komst was. Er was namelijk rond het tijdstip van de aanslag een observatieteam van de BVD actief in Wageningen.

Hoe zijn we daar achter gekomen?

Behalve het uithoren van informanten, het tappen van telefoons en het lezen van divers drukwerk, heeft de BVD ook nog andere methodes voor het verzamelen van informatie. Zij kan zelf op onderzoek uit gaan. Bekende voorbeelden zijn natuurlijk de twee heren met diplomatenkoffer die graag gebruik zouden maken van de zolderkamer voor het observeren van de bijzonder gevaarlijke overburen. Hierbij gaat het om de betrekkelijk ongecompliceerde observatie van een huis, de statische observatie. Ingewikkelder wordt het wanneer de BVD be-

>Mysterieus bericht uit het Algemeen Dagblad van 24 september 1992. Over de 'tips' waar het NTC het hier over heeft is niets bekend. De reden waarom dit bericht in de krant verscheen is echter eenvoudiger te verklaren. Een geplande actie kan door een dergelijk bericht 'gestoord' worden. Voor inlichtingendiensten is dit een eenvoudige manier om acties te voorkomen. Voorwaarde voor succes is natuurlijk wel dat de aktievoerders het Algemeen Dagblad lezen...

ACTIES BIJ KAZERNES VERWACHT

Van een onzer verslaggevers

GOUDA — Bij bewakings-eenheden van militaire terreinen en kazernes heerst verhoogde waakzaamheid, in verband met mogelijke activiteiten van anti-militaristische groeperingen.

Volgens het ministerie van defensie en het Nationaal Territoriaal Commando (NTC) in Gouda hebben dergelijke groepen de afgelopen drie weken bij een aantal kazernes hekken doorgeknipt en objecten beklad.

Er zouden aanwijzingen zijn binnengekomen die duiden op nieuwe acties. Beide instanties willen niet ingaan op de inhoud en aard van de tips.

Volgens het NTC heeft de verhoogde paraatheid niets te maken met de vrijlating, vorige week, van de activist Kees Koning.

sluit om mensen te gaan volgen (mobiele observatie). Hiervoor beschikt de BVD over een eigen observatieteam, en hoeft dus geen assistentie te vragen aan collega's van de Gemeente- of Rijkspolitie. Dat wil echter niet zeggen dat er geen operationele samenwerking plaatsvindt. Uit het boek 'Speuren bij de bespieders' (het resultaat van een inbraak in het gebouw van Rijkspolitie observatieteam West II in Amsterdam in 1985, uitgave: 1986) is bekend dat de BVD en OT West II gezamenlijk mensen van Onkruid observeerden. De RARA-verdachten werden in de gaten gehouden door een team van BVD-ers en CRI-ers.

Om mobiel te kunnen observeren is communicatie nodig tussen de leden van het observatieteam. Dat is ook meteen de zwakke schakel: iedereen kan deze radiocommunicatie ontvangen.

Een aantal voorzorgsmaatregelen moeten ontdekking bemoeilijken. Op de eerste plaats wordt gebruik gemaakt van spraakversluitingsapparatuur waardoor de radioboodschap niet meer verstaanbaar is. Observatieteams van de politie (en tot voor kort ook de BVD) gebruiken crypto. Dit systeem werkt zoals het klinkt: het signaal wordt in stukjes gehakt en door elkaar gegooid. De inhoud van de boodschap is niet meer te volgen, maar het geoefend oor kan afzonderlijke stemmen wel onderscheiden. De BVD gebruikt tegenwoordig Digital Voice Protection (DVP) van Philips. Het werkt op ongeveer dezelfde manier als crypto, met

het grote verschil dat het signaal digitaal is. Het klinkt als ruis met af en toe een piepje. Aangezien de ether vergeven is van ruis en piepjes is de kans op ontdekking klein.

Een tweede voorzorgsmaatregel is dat de frequenties van de BVD min of meer verstopt zijn. De frequenties liggen niet op de bekende politiebanden, maar op een band voor industrie en bedrijven. De BVD deelt deze band met taxibedrijven, transportondernemingen en koeriersdiensten. De vier BVD-frequenties die bekend zijn, zijn deze: 160.210, 160.250, 160.350 en 160.410 MHz.

Een derde voorzorgsmaatregel is de dekmantel die voor deze frequenties geconstrueerd is. Het is niet alleen geheim dat de BVD deze frequenties gebruikt, het is ook nergens terug te vinden. In officiële naslagwerken, zoals het frequentieboek van de Stichting Verbinding, waarin de verdeling over overheid en bedrijven is genoteerd, lijken de vier frequenties toe te behoren aan de Hoofddirectie Telecommunicatie en Post. De HDTP is de afdeling van het ministerie van Verkeer en Waterstaat, die de controle uitvoert op de radiocommunicatie en frequenties toewijst; de vroegere Radio Controle Dienst (RCD) is hierin opgegaan.

Omdat de HDTP zelf betrokken is bij de toewijzing van frequenties, is zij de perfecte dekmantel voor de BVD-radiocommunicatie. Er is echter één schoonheidsfoutje. De HDTP zal zelf ook behoefte hebben aan communicatie: er moet nog minstens een vijfde frequentie zijn. Die zal dan ook werkelijk door hen gebruikt worden en hoeft natuurlijk helemaal niet in dezelfde band als de door de BVD gebruikte frequenties te liggen. En inderdaad, die frequentie bestaat: 154.0625 MHz. Zo werkt een geheime dienst.

GEZICHTSVERLIES

De BVD had voorkennis van de aanslag op Deelen. Dat blijkt uit de aanwezigheid van een BVD-observatieteam in Wageningen vóór de aanslag. Het observatieteam begon haar activiteiten al een week voor de aanslag. De aanslag vond plaats in de vroege ochtend van maandag 3 februari 1992. Wij hoorden het BVD-observatieteam in Wageningen op 29 januari, 1 februari en 3 februari in Wageningen op de frequentie 160.210 MHz. Op 4 februari zaten ze op 160.410 Mhz.

Om deze informatie geheel op waarde te kunnen schatten is het belangrijk te weten dat het ontvangen van deze BVD-communicatie in Wageningen een grote zeldzaamheid is. Het afgelopen jaar, van januari 1992 tot januari 1993, is het slechts vier maal voorgekomen dat BVD in Wageningen te horen was. Het bereik van de door de BVD gebruikte apparatuur is klein, ook hier geldt dat alleen de onderlinge afstand tussen de wagens van het observatieteam overbrugd hoeft te worden. BVD-communicatie in Utrecht kun je Wageningen niet horen. Ook als de BVD bij de vliegbasis Deelen actief is, 20 kilometer verderop, is dat in Wageningen niet te horen.

De combinatie van de overeenkomst in datums en de grote zeldzaamheid maakt dat er niet meer van toeval gesproken kan worden. De BVD was in Wageningen. Ze wisten iets, verwachtten iets en vonden het blijkbaar belangrijk genoeg om ervoor op pad te gaan.

Overigens was dat niet de laatste keer dat de BVD in Wageningen was. Sindsdien waren ze nog driemaal in de stad. In al die gevallen was er de nacht daarop een anti-militaristische aktie in Gelderland!

Op 4 augustus 1992 was de BVD actief op 160.210 Mhz. Die nacht, van 4 op 5 augustus, werden een groot aantal banden lek gestoken op de Willem III kazerne in Apeldoorn.

Vervolgens was de BVD op 29 december 1992 de gehele dag vanaf half acht 's ochtends in Wageningen op 160.250 Mhz. De nacht daarop, van 29 op 30, werden er hekken geknipt bij de LIMOS, de Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingsschool in Nijmegen.

Tenslotte was de BVD op maandag 25 januari 1993 actief op 160.250 MHz. In de vroege ochtend van 27 januari werden hekken geknipt bij het kazerne-complex Ede-west.

Is de Dienst zo desperaat dat men, telkens wanneer er maar een vermoeden bestaat dat er een aktie zal plaatsvinden, staat te posten in Wageningen?

De rol van de BVD moet hier onderscheiden worden van die van de politie. De BVD zal eerder geneigd zijn een aktie waarvan men vantevoren op de hoogte is, door te laten gaan. Het observeren kan weer nieuwe inlichtingen opleveren: wie doen er mee, hoe gaan ze te werk etc. Bovendien kan door ingrijpen tijdens een aktie blijken dat de BVD mensen in de gaten hield. Hierdoor kan observatie van dezelfde personen in de toekomst moeilijker worden.

Opvallend is dat het BVD-observatieteam voorafgaand aan Deelen méérdere dagen in Wageningen aanwezig was. Blijkbaar hadden ze ook enig vermoeden over de omvang van de geplande aktie.

Dat de BVD in de zaak Deelen iets op het spoor was betekent niet automatisch dat men ook precies wist hoe de vork in de steel zat en van alle feiten (personen, doel, tijdstip, middelen) rondom de aanslag op de hoogte was. Er kan sprake zijn geweest van vage aanwijzingen of vermoedens: een verhoogde activiteit van een bepaalde groep mensen in de dagen voor 3 februari. Misschien heeft men de verkeerde personen gevolgd of bij de verkeerde militaire terreinen gepost. Ook de BVD maakt fouten ten gevolge van gebrekkige informatie of onhandig optreden. Op de tweede plaats is het interessant te bedenken wat de BVD met haar informatie heeft gedaan. Uit het verleden zijn talloze voorbeelden bekend waarbij inlichtingendiensten informatie om tactische redenen achterhiel- den voor de politie. Het ligt eerder in de lijn van de BVD om geplande akties te 'storen': onmogelijk maken door voorkennis te laten blijken of een 'toevallige' ontdekking in scene te zetten. Ook is het mogelijk dat de BVD een falende operatie tegen de daders van de aanslag heeft verzwegen om gezichtsverlies te voorkomen.

Eén ding is zeker, om weer aan te sluiten bij de woordvoerder van de BVD: het is overduidelijk dat het BVD-observatieteam druk aan het zoeken was.

Voor ons is de interessante vraag deze: wist het Bölkow-team hiervan?

Laat kapitein Martens eens even met Den Haag bellen....

CHRONOLOGISCHE LIJST VAN GEBEURTENISSEN

29-01-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.210 Mhz</i>
01-02-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.210 Mhz</i>
03-02-92	<i>Aanslag op vliegbasis Deelen in de vroege ochtend</i>
03-02-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.210 Mhz</i>
04-02-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.410 Mhz</i>
04-02-92	<i>Vorming van het Bölkow-team</i>
11-02-92	<i>Toetreding van het BZC tot het Bölkow-team</i>
11-02-92	<i>Verkenning in Wageningen door de BSB</i>
12-02-92	<i>Kabels van de landingslichten op Deelen worden doorgesneden</i>
13-02-92	<i>Verkenning in Wageningen door de BSB</i>
17-02-92 t/m 20-02-92	<i>Observatie van Gerrit door de BSB</i>
13-04-92	<i>Waarschuwingsschot gelost op de Johan Willem Friso kazerne in Assen tijdens anti-militaristische actie</i>
06-05-92	<i>Poging tot bezetting van de verkeerstoren op vliegbasis Twenthe</i>
08-05-92	<i>Koerswijziging van het Bölkow-team</i>
09-06-92 en 10-06-92	<i>Foto-observatie van het VAK in Arnhem door de BSB</i>
21-07-92	<i>Opheffing van het Bölkow-team</i>
04-08-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.210 Mhz</i>
05-08-92	<i>Vernielingen op de Willem III kazerne in Apeldoorn</i>
29-12-92	<i>De BVD in Wageningen op 160.250 Mhz</i>
30-12-92	<i>Vernielingen op LIMOS Nijmegen</i>
25-01-93	<i>De BVD in Wageningen op 160.250 Mhz.</i>
27-01-93	<i>Vernielingen bij kazernecomplex Ede-Oost</i>

VERKLARENDE WOORDENLIJST.

AE	=	Aanhoudingseenheid
AT	=	Arrestatieteam
BBE	=	Bijzondere Bijstandseenheid
BD	=	afdeling Bijzondere Diensten
BGS	=	Bundesgrenzschutz
Bölkow	=	merk helikopter
BraTra	=	Brand en Traangas (ME onderdeel voor traangas en binnendringen in gebarricadeerde panden)
BSB	=	Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten
BVD	=	Binnenlandse Veiligheidsdienst
BZC	=	Bijzondere Zaken Centrale (onderdeel van CRI). Tegenwoordig: Afdeling Bijzondere Recherche Zaken (ABRZ)
CID	=	Criminele Inlichtingendienst
Cidet	=	Contra Inlichtingendetachement (onderdeel van MID)
CRI	=	Centrale Recherche Informatiedienst
CRKMar	=	Centrale Recherche Koninklijke Marechaussee
Crypto	=	spraakversluitingsapparatuur
CTC	=	Combat Team Competition
CVKMar	=	Centrale Verkeerspost Koninklijke Marechaussee
Diane	=	Codenaam van het Speciaal Interventie Eskadron van de Rijkswacht Brussel
DVP	=	Digital Voice Protection (spraakversluitingsapparatuur)
Enzian	=	Zwitserse speciale eenheid
ETA	=	Euskadi Ta Askatasuna (Afscheidingbeweging van Baskenland)
FBI	=	Federal Bureau of Investigation
GBO	=	Groep Bijzondere Opdrachten
GEK	=	Gendarmerieeinsatzkommando (Oostenrijkse speciale eenheid, ook wel Kobra)
GSG 9	=	Grenzschutzgruppe 9
GVD	=	Grensveiligheidsdienst
HDTP	=	Hoofddirectie Telecommunicatie en Post
HKS	=	Herkenningsstelsel
ISK	=	Infanterie Schietkamp (oefenterrein op de Veluwe)
KMar	=	Koninklijke Marechaussee

LAMID	= Landmacht Inlichtingendienst
LBT	= Landelijk Bijstandsteam Terreurbestrijding
LIMOS	= Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingschool (Nijmegen)
LUID	= Luchtmacht Inlichtingendienst
MARID	= Marine Inlichtingendienst
ME	= Mobiele Eenheid
MEK	= Mobiles Einsatzkommando (Duits gecombineerd OT en AT)
MHz	= Mega Hertz
MID	= Militaire Inlichtingendienst
NPG	= Nuclear Planning Group
NTC	= Nationaal Territoriaal Commando
OCKMar	= Opleidings Centrum Koninklijke Marechaussee
OT	= Observatieteam
Pawpel	= Pantserwagenpeleton
PID	= Plaatselijke Inlichtingen Dienst
PKK	= Partya Karkeren Kurdistan (arbeiderspartij van Koerdistan)
PLO	= Palestine Liberation Organization
PMC	= Provinciaal Militair Commando
RAF	= Rote Armee Fraktion
RBT	= Recherchebijstandsteam
RCD	= Radio Controledienst
RCID	= Regionale Criminele Inlichtingendienst
RIC	= Recherche Informatie Centrum (CRKMar)
S-2	= Sectie 2, een inlichtingensectie van de landmacht
SAS	= Special Air Service (speciale eenheid Britse leger)
Scramble	= eenvoudige spraakversluitingsapparatuur
SET	= Spezialeinsatztrupp (operationele eenheid van GSG 9)
SFD-Delta	= Special Forces Detachment Delta
SWAT	= Special Weapons and Tactics (Amerikaans AT)
UCN	= Ultra Centrifuge Nederland
VAK	= Vredes Aktiekamp
VIP	= Very Important Person
VVDM	= Vereniging Voor Dienstplichtige Militairen
Zwarte Insekten	= Turkse speciale eenheid

BRIGADE SPECIALE BEVEILIGINGSOPDRACHTEN

Roepnamen:	Slurf, MEK, Llama, Frog, Jos, RAF, Goggle, Bug, Flipper.
Auto's:	Blauwe Audi 80, oud model, NN-01-RR. Rode Volkswagen Golf, SG-10-VK. Goud metallic Opel Omega stationcar, XL-19-RN. Peugeot 305/309, SB-42-VP. Witte Volkswagen Transporter, DB-VT-97 (de observatiebus).

BSB portofoonfrequenties: 448.760, 449.200, 449.380, 449.520, 449.940 MHz.

CODES:

Plaatsen en autotypes: Eerste en laatste letter. Bijvoorbeeld Echo Echo (Ede), Delta November (Deelen), Bravo November (Baarn), Oscar Lima (Opel), Foxtrot Tango (Ford Transit).

speciale codes (*operatiegebonden*):

blender	=	watermolen (Sonsbeek Arnhem)
broccoli	=	Albert Heijn Wageningen
library	=	Infocentrum Wageningen
pillenboer	=	apothek op de Rooseveltweg Wageningen
public library	=	openbare bibliotheek

algemene codes

91	=	richting
99	=	stilstaan bij/aankomst bij
00	=	BSB-basis in Baarn
belt	=	man
bottle	=	huis/gebouw
buggle	=	vrouw
complete	=	persoon is een gebouw binnengegaan
container	=	fotorolletje
desert roos	=	observatiebus
DLB	=	death-letterbox (doorgeefluikje in de observatiebus)
drive past	=	waarneming door langsrijdende BSB wagen
flourish	=	foto(graferen)
foxtrot	=	lopen
giant	=	fiets (giant is een merk mountainbike)
kanarie	=	bus
kanarieplein	=	busstation
lima	=	linksaf
liquid	=	drankje
magic box	=	geobserveerd pand
mike	=	minuut
mini-slug	=	personenbusje
mobile	=	rijden
moped	=	brommer
outside	=	buiten
plaatje	=	kenteken
quick choice	=	snelle (onverwachte) beslissing
romeo	=	rechtsaf
roos	=	auto
sparkles	=	stoplichten
van	=	bestelbus
windy rich	=	het wisselen van de observant in de bus
zulu	=	geobserveerde persoon

LITERATUUR & VERDER LEZEN

B.S.B.

- * *Terreurbestrijding in Nederland 1970-1988*. P. Klerks. 1989.
- * *Bomvol Gelderland*. Onderzoeksgroep Militarisme in Gelderland. november 1990.
- * Diverse jaarverslagen Koninklijke Marechaussee.
- * *Zonder vrees en zonder blaam; 175 jaar KMar*. J.A. de Jonge. 1989.
- * *Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB)*. J.F.C.M. Timmermans. *Ons Wapen* 26 april 1978.
- * *Een superpolitie rukt op*. B. Bommels. *Parool* 7 maart 1981.
- * *Een wapen om de hel mee te overwinnen*. O. Garschagen en C. Groeneweg. *Volkskrant* 4 april 1981.
- * *BSB: specialisten in terreurbestrijding*. *Legerkoerier* mei 1982.

CRKMar:

- * *CRKMar: staatsbelang gaat voor publiciteit*. W.J. de Bruin. *Reformatorisch Dagblad* 22 mei 1982.
- * *CRKMar*. W.A.M. van Dijk. *Ons Wapen* 26 februari 1985.
- * *Centrale Recherche Koninklijke Marechaussee*. E. Eggink. *Legerkoerier* maart 1987.
- * *Onderzoek overval Detmerskazerne te Eefde*. G. Beelen. *Ons Wapen* 26 oktober 1979.
- * *Onderzoeksteam ontrafelde Ripperdarroof*. E. Eggink. *Legerkoerier* februari 1987.
- * *De kruisboogaffaire*. *Ons Wapen* nr. 2 1991.

Contra-observatie:

- * *Speuren bij de bespieders; politicobservatie in Nederland*. *Stille nacht heilige vracht*. Zomer 1986.
- * *De tragiek van een geheime dienst; een onderzoek naar de BVD in Nijmegen*. november 1990.

MID:

- * *CID dossiers 1 t/m 4*. Onkruid. 1985.

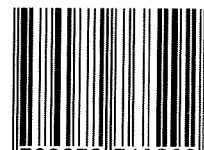
*De burgemeester vliedt niet naar de
spandak (stoplicht) met een glas in de
hand, maar die had 'ie ook toen 'ie kwam."*

Bij een aanslag op de vliegbasis Deelen werden in 1992 acht helikopters ernstig beschadigd. Na de aktie werden anti-militaristen in het hele land intensief geobserveerd. In deze brochure worden een aantal operaties onthuld die werden uitgevoerd door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten, een team van de Marechaussee. Eens te meer wordt duidelijk dat het met de privacy niet al te nauw wordt genomen.

De auteurs beschrijven hoe de diverse militaire inlichtingendiensten zich na de instorting van het oostblok steeds meer gaan bezighouden met het verzamelen van informatie over gewone burgers. Zij raken daarbij verstrikt in een machtsstrijd met de BVD en de politie. De BVD had voorkennis van Deelen, is het daarom dat de BVD niet ingreep en het leger van niets wist? Wie deze brochure heeft gelezen zal grote vraagtekens zetten bij de uitspraak van minister Ter Beek drie dagen na de aktie:

"Er was geen verhoogde dreiging van een aanslag op Deelen."

ISBN 90-72768-29-9

9 789072 768292